

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 242, серпень, 2014

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження
Тараса Шевченка:

- ❖ **Сторінки 120-річної румунської шевченкіани**
- ❖ **«Кобзар» на вогнищі сталінської інквізиції**
- ❖ **Тернистий Шевченків шлях до своїх читачів, включно і румунських**
- ❖ **«Життя на службі українцям»**
- ❖ **Ірина Левинська на сторінках альманаху «Обрії»**
- ❖ **Розалія Тарнавська: «Птах з одним крилом» або поезія національної свідомості, ніжності і любові**
- ❖ **«Заглухий дзвін» Михайла Михайлюка**
- ❖ **Історія і сьогодення нащадків задунайських козаків**
- ❖ **Духовний вечір**
- ❖ **Небилиці з стародавньої скарбниці: Криниця з-під каменя**
- ❖ **Дитячі сторінки**
- ❖ **Сторінки гумору**

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

24 серпня український народ та українці усього світу відзначають День Незалежності України. У цей день 1991 року Верховна Рада тодішньої Української Радянської Соціалістичної Республіки ухвалила Акт проголошення незалежності України.

Проголошення Незалежності увінчало багатовікову історію країни, у результаті чого постала сучасна Українська держава, а також боротьбу українців за право мати власну державу, вільно розвивати національну культуру, бути повноправним членом міжнародної спільноти.

Державна незалежність, водночас, принесла людям особисті права та свободи, поклавши край радянській тоталітарній системі. Становлення нової суверенної України відбувалося паралельно з утвердженням демократії та розбудовою соціально орієнтованої ринкової економіки.

Чесні й прозорі вибори, свобода слова й віросповідання, міжетнічна та міжконфесійна взаємоповага й толерантність стали важливими демократичними надбаннями України. Це реалії,

без яких сучасне покоління українців уже не уявляє свого існування.

На світовій арені Україна з самого початку виступає як миролюбна держава з чіткою орієнтацією на інтеграцію в Європейський Союз, держава, що сповідує демократичні цивілізаційні цінності, шанує принципи та норми міжнародного права й прагне до взаємовигідного співробітництва з усіма членами міжнародного співтовариства.

Сьогодні ми з приємністю констатуємо, що наші миролюбні плани щодо врегулювання ситуації на Сході України щиро підтримуються абсолютною переважною частиною держав світу, в тому числі і сусідньою Румунією як країни-члена Європейського Союзу та НАТО.

Україна прагне подальшого зміцнення зв'язків із багатомільйонним світовим українством, яке завжди активно сприяло співпраці між своєю історичною Батьківщиною та країною проживання.

Відзначаючи 23-у річницю Незалежності України, українці вірять, що подальше утвердження державного суверенітету й демократії, розбудова конкурентоспроможної ринкової економіки, активна участь у житті світового співтовариства, євроінтеграційні перспективи нашої держави – це надійна гарантія процвітання України та її майбутнього членства в сім'ї народів Об'єднаної Європи.

Посольство України в Румунії

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Іван РЕБОШАПКА

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

VI. Часткові або повні співзвуччя з материковою інтерпретацією сприйняття Шевченка в Румунії після 1917 року

В попередній статті на вищезгадану загальну тему («Наш голос», № 241 за місяць липень 2014 р.) йшла мова про те, що слухними для румунських літераторів нагодами для усвідомлення значимості Тараса Шевченка у змаганнях України за вирішення своєї долі були «круглі дати» народження і смерті її національного поета.

В одній з перших румунських статей, що появилася після жовтневих подій 1917 р. в історії України і Росії *Taras Şevcenko, geniul Ucrainei și poetul său cel mai mare (Тарас Шевченко – геній України і найбільший її поет)*, в якій поміщено фото власності тодішньої української дипломатичної місії України в Бухаресті – портрет Шевченка роботи художника Ліпещького), підписаний криптонімом Д.А. і надрукованій 20 березня 1921 р. в газеті «Adevărul literar și artistic»¹ з нагоди 60-х роковин смерті українського поета, у способі його представлення уважним її прочитанням мимовільно напрошується вбачання можливого ледь помітного «відлуння» у румунській публікації в дечому зміненої материкової оптики оцінювання значимості Тараса Шевченка у нових докорінно відмінних післяжовтневих суспільно-історичних умовах.

На мислиме вбачання «відлуння» зміненої оціночної оптики перш за все наштовкує радикальна післяжовтнева зміна офіційного материкового ставлення до Шевченка. Якщо до 100-літнього ювілейного вшановування Тараса Шевченка всіма силами змагалися передові кола, вважаючи його творчість, як влучно виразився 1914 р. Ніколає Ткачук-Албу, «найкращим засобом агітації» українців за повалення царизму, чим, до речі, вона і була, і чим її вважала навіть і ворожа імперська пропаганда, а царська влада всіма можливими мірами і заходами протидіяла передовому змаганням по вшановуванню 100-річного ювілею Шевченка, то в посталому СРСР навпаки – влада Країни Рад своїми центральними органами наполягала, щоб в Україні 60-і роковини смерті поета зазнали всенародного відзначення його пам'яті. Українська мова ще не була державною (один з перших підписаних Леніним був і декрет про її статус), отож, безліч оголошень

та розпоряджень були оформлені 1921 р. ще за насильницьким царським «порядком» – російською мовою. В об'яві Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, наприклад, оголошувалося, що «в 11 марта день 60-десятой годовщины смерти гениального украинского поэта и революционера Т.Шевченко объявляется Всеукраинским праздником и 2/12 марта согласно кодекса законов о труде считается праздником свержения самодержавия. В эти дни занятый и работ во всех советских и частных учреждениях и предприятиях не производит». Бюро друку України (БУП) інформувало, що Совнарком України постановив доручити Наркомісаріату освіти організувати 11 березня 1921 р. «всеукраинском масштабе празднование памяти Шевченко. (В) День праздника будут устроены митинги, концерты, лекции, собрания». На друкування книг, брошур, плакатів Совнарком асигнував 170 тисяч рублів. З цієї суми Каневу слід було відпустити 20 тисяч. Совнарком України доручив Відділові мистецтв об'явити конкурс пам'ятника Шевченкові. Премія за кращий проект була назначена в сумі 25 тисяч рублів².

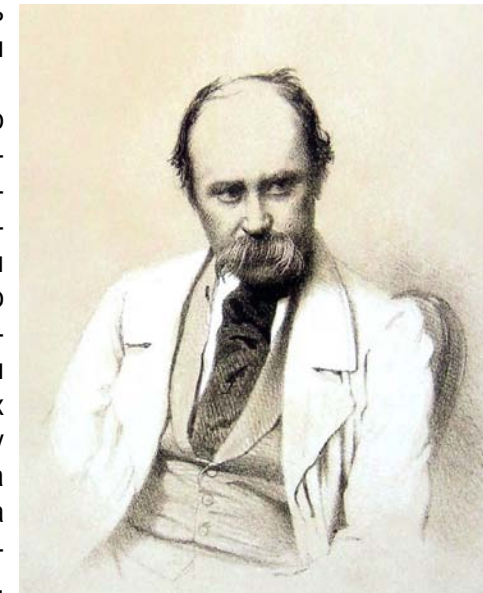
До виконання розпоряджень центральних органів влади України активно приключились тодішні адміністративно ще губернські але політично вже радянські органи. На засіданні Волинського революційного комітету, наприклад, присвяченому проведеному 8 березня 1921 р. свята в пам'ять Тараса Шевченка, було вирішено: «Предложить всем Трудовой отделам оказывать всяческое содействие в проведении праздника памяти Шевченко». У Відозві Харківської губернської профспілки «Всероботземліс» до робітників і службовців йшла мова про проведення 13 березня 1921 р. Всеукраїнського залізничного недільника в пам'ять Тараса Шевченка. А Харківський губернський Комітет КП(б) України (= більшовицький поступ Церкві – заради відзначення пам'яті Шевченка – *I.P.*) надрукував оголошення, що 13 березня 1921 р. відбудеться урочиста панахида по Шевченкові.

Слід відзначити, що уже в цих агітаційних матеріалах Шевченка «наділено» категоричною рисою «великий революціонер» (цікаво б встановити, коли

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

саме цю нову поетову «етикету» почали вживати літературознавці), до якої невдовзі добавиться уже в літературознавчих працях іделогічно синонімічна прикладка *демократ*, внаслідок чого у визначенні його поетичної індивідуальності синтагма *революціонер-демократ* зустрічатиметься аж до наших днів. За радянських часів це було вигідним, адже ж зачислювання Шевченка до діячів типу російських революціонерів-демократів вповні відповідало офіційному «рівнянню» оцінювання поетової творчої спадщини. Шевченко дійсно був революціонером, але в значенні неприйняття деформувань суспільних порядків як царських, так і радянських, включно і сучасних, про що свідчать зовсім анахронічні для XXI-го століття криваві події у східних регіонах України, поет будучи від царських часів і по сьогоднішній день, як дуже вдало недавно висловила Оксана Забужко, «вірусом проти всякого зла».

Слід також відзначити, що внаслідок «сверження самодержавия», відзначеного всеукраїнським святом, як передбачало вищезгадане рішення Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з 11 березня 1921 р., «відпала», так би мовити, одна з найголовніших складових поетичного месіджу спадщини Шевченка – агітація за повалення царизму. Ця складова відтепер відзначатиметься як одна з прижиттєвих заслуг поета. Одночасно, по-фонологічному говорячи, з «нейтралізацією» цієї визначальної складової Шевчен-

Тім Василь. Портрет Т. Шевченка.
1861. Папір, літографія.

кового месіджу, у спотворену соціологічно-вульгарну «інтерпретаційну» ідеологічну шкідливу «парадигму» уведено тезистське положення, загальнопоширене й інтенсивно пропаговане чи, пак, нав'язуване всіма інформаційними засобами та літературознавчими «розвідками»: мовляв, царизм, проти якого боровся Шевченко, упав, і поетова мрія збулася – на місці царизму постало нове життя, якого прагнув поет.

Ніщо (крім ледь відчутних мислимим «відгомонів») із материкового відзначення 60-х роковин смерті Шевченка та його нового «етикетування» ще не наявне у румунській статті з 1921 р., підписаній криптонімом Д.А. Починається вона інформацією, що «10 березня Україна відсвяткувала 60-у річницю смерті великого

її поета Тараса Шевченка», який «для українців є не лише поетом, але і вчителем, національним генієм і, зрештою, мучеником у боротьбі за свободу народу. Тому не дивним виглядає *національне* [підкр. н.; це – один з відгомонів материкових урочистостей, і він показує, що українське масштабне відзначення 60-х роковин смерті Шевченка було відоме авторіві статті, а, можливо, й іншим особам з освіченої румунської громадськості – *I.P.*] святкування річниці його смерті». Невідомий автор далі відзначає: «Пошана Шевченка в Україні – безмежна. Там немає людини, яка б не знала напам'ять його вірші, немає хатини, в якій не знаходилися б його твори, як і його портрет, оздоблений квітами». Наведено потім, як майже у всіх дотодішніх румунських статтях, вирішальні моменти художнього становлення Шевченка, підкреслено,

що «істинним його покликанням була поезія, а в живописі він осягнув усі жанри». Незважаючи на несправедливі умови життя, – пише невідомий автор, – «Шевченко написав багато оригінальних поезій (зрештою ж, вся його творчість є суто оригінальною – *I.P.*). Воістину він був поетом Божої волі. Сила його слова проникає у всі кути рідної батьківщини [твердження, співзвучне з відзначенням Барбу Лезеряну в його *Пробуджувачі*, що спів Сліпого музиканта долинає у всі сторони Росії – *I.P.*] (...). Окрім глибокодумного змісту, твори Шевченка мають надзвичайні художні форми. Його поезія – це вчаровуюча

музика, якою настільки багатий український народ, це – запашна квітка просторих степів України».

Цими словами закінчується румунська стаття, яку можна б оцінити як скромне відзначення в Румунії 60-х роковин смерті Шевченка.

З літературно-інтерпретаційної точки зору цікавим є той факт, що після криптонімічного підпису Д.А., невідомий автор статті відзначає: «Стосовно Тараса Шевченка, вважаємо доречним додати кінець чудової статті Доброджану-Гері, що появилася в «Соціалістичному альманасі» 1894 р., в якій він займається цим «селянином-кріпаком», оспівувачем України».

(Продовження на 6 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Ірина МОЙСЕЙ

«КОБЗАР» НА ВОГНИЩІ
СТАЛІНСЬКОЇ ІНКВІЗИЦІЇ

«Весніє. Читаю Шевченка. [...] якось дуже вже сумно стає. [...] читаю другий том, [...] якось розбуджує особливо сумний настрій. [...] Сьогодні вперше почав рисувати на тему «Вставайте, кайдани порвіте». [...] Закінчити не пощастило...», – це уривки з листів художника Василя Седляра до дружини Оксани Павленко, одної з бойчукістів*, яка зуміла не тільки вижити, а й зберегти спогади, документи, в тому числі і листи Василя Седляра, що проливають світло на події того страшного періоду тоталітарного режиму.

Кінець 20-х років – неспокійні, невизначені часи. Репресії ще не настали, але тривога в суспільстві вже наростає. Саме в той час Василь Седляр починає головну пряцю свого життя – цикл ілюстрацій до «Кобзаря» Тараса Шевченка.

Очевидно, ідея створення ілюстрацій до «Кобзаря», – припускає Артур Рудзицький, – виникла внаслідок спілкування з друзями, які часто навідувались до нього в Межигір'я. А коло спілкування Василя Седляра в той час – Лесь Курбас, Олександр Довженко, Остап Вишня, Володимир Сосюра, Олександр Копиленко, Вадим Меллер. Саме Меллер, який у 1928-1930 рр. був художнім редактором Державного видавництва України (ДВУ) в Харкові, одним із перших підтримав Седляревий

задум. Для цього видавництва початково і призначалися ілюстрації до «Кобзаря».

2 вересня 1929 р. Седляр повідомляє у листі дружині: «Роботу я свою закінчив – 50 великих ілюстрацій та 26 – малих і обгортка – оце те, що

О. Павленко. Василь Седляр. 1927 р.

зроблено до „Кобзаря”. Думаю, що, можливо, доведеться переробляти ще які речі, та це вже потім. Головно, що зараз ужас не вистачає просто якоїсь нервової енергії для роботи [...]»

З листів до Оксани Павленко можна прослідкувати не тільки всі етапи роботи Седляра над ілюстраціями, його думки і почуття під час цього процесу, але й стає відомим той факт,

що вже по завершенню роботи художник починає переживати за своє творіння. У ДВУ «...вирішили не робити масового видання „Кобзаря” з моїми ілюстраціями. Нібито мають зробити те 5000-не, але я боюся, щоб нічого зовсім не вийшло з цього діла», – пише він.

На початку 1930 року Меллер покинув видавництво, підготувавши лише видання «Кобзаря» з обкладинкою роботи Седляра, яке побачило світ 1931 року в Харкові накладом 150 000 примірників, а художнику повідомили, що роботу над виданням з його ілюстраціями перенесли з Харкова до Києва.

Незважаючи на підозри художника, що і в Києві «мають думку „по формі” закопати „Кобзаря” до появи його в світ», перше його видання з 54-ма чорнобілими ілюстраціями Седляра побачило світ наприкінці лютого 1931 року тиражем 5 000 примірників. Книжка вийшла розкішною. Послідували відгуки не тільки в Радянській Україні, схвальні рецензії виходили в Росії, Чехії, Польщі та інших країнах Європи. Зокрема, в статті «Ілюстрований „Кобзар” Шевченка», надрукованій у варшавському тижневику «Wiadomosci literackie», російський мистецтвознавець Павел Еттинґер пише: «Великий том in quarto виглядає репрезентативно, а

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

його поліграфічне виконання і численні ілюстрації свідчать про дедалі вищу якість книжкової продукції на Україні.

Ілюстрації ці виконав талановитий рисувальник Василь Седляр у цілком сучасному стилі, далекому від того декоративно-фольклорного, який іще недавно переважав в українській ілюстрації.

Можна закинути Седляреві, що малюнки свої він зробив трохи нашвидкуруч, що книжкові ілюстрації потребують більшої викінченості, – проте композиції його захоплюють динамікою й темпераментом».

Седляру пропонують підготувати вже кольорові ілюстрації до ще одного видання «Кобзаря». «Ці „Кобзарі” мають піти за кордон», – пише він в листі до Оксани Павленко. І це видання побачило світ у травні 1933 року накладом 10 000 примірників на відзнаку 120-річчя від дня народження Шевченка. В ньому було вміщено 62 (зокрема 18 кольорових) ілюстрації Седляра.

Мабуть, не варто пригадувати, що то був за рік, той самий '33-й, який став кульмінацією однієї з найтрагічніших сторінок історії українського народу – Голодомор і початок антиукраїнського терору.

Почалися замовлені згори погром «Кобзаря» 1933 року, цькування людей, причетних до його видання, нищівні рецензії. В одній із таких рецензій під заголовком «Ілюстрації, що спотворюють зміст», яка з'явилася в «Літературній газеті», обурений 23-річний комсомолец Іван Піскун писав: «Характерно – більшість ілюстрацій присвячено тим творам, де з перших років

своєї творчості Шевченко романтизував минуле України. За те зовсім мало ілюстрацій до насичених революційних поезій» (!). В часи, коли маховик тоталітарного режиму розкрутився майже до максимуму, ці слова звучали не як художня критика, а як донос на «класового ворога». Зрештою, цей термін відкрито вживає майбутній членкореспондент АН УРСР і лауреат державних премій Євген Кирилук, приєднавшись до цькувань і називаючи видання «Кобзаря» '33 року не інакше як «провокацією». Та й на цьому не заспокоюється Кирилук і перераховує імена всіх «класових ворогів», причетних до виходу книги в світ. Майже у всіх перерахованих доля склалася трагічно – одні були розстріляні, інших відправили в ГУЛАГ.

В ті часи всю країну трусила лихоманка викриття ворогів народу.

Василь Седляр відчував, що круг довкола нього стискається і не помилявся. Його забрали 26 листопада 1936 р. з харківського будинку письменників «Слово», де він мешкав, і доставили до київської тюрми НКВС. Ще раніше були арештовані його друзі Іван Падалка і Михайло Бойчук. Почалися страшні допити. А далі – сфабрикована справа, звинувачення в належності до націоналфашистської терористичної організації. Завдання слідчих було визначено наперед: обвинуватити Седляра у злочинній змові з метою вбивства керівників УРСР – Постишева та Косіора.

(Продовження на 10 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

«КОБЗАР» НА ВОГНИЩІ СТАЛІНСЬКОЇ ІНКВІЗИЦІЇ

(Продовження з 9 стор.)

Седляр, як і його друзі, під тиском катувань «зізналися» в усіх «злочинах».

13 липня в Києві відбувся суд. Закрите судове засідання Військової колегії Верховного Суду СРСР засудило Седляра до розстрілу. Того ж дня вирок було виконано: художника розстріляли разом із Бойчуком, Падалкою та іншими обвинуваченими. Вже у 1990-х роках, коли з'явився доступ до засекречених архівів, вияснилося, що на розстрільних списках «бойчуків» стоять підписи Сталіна, Кагановича, Ворошилова, Вишинського та інших «мистецтвознавців».

Після арешту і розстрілу Василя Седляра пройшла ще одна хвиля звинувачувальних статей, доробок художника – монументальні композиції, графічні аркуші, живописні полотна – знищили: зафарбували, виламали зі стін, спалили, пошматували. Седляреве ім'я викреслили з історії української та світової культури.

«Кобзарі» 31 і 33 років видання з ілюстраціями Василя Седляра

згоріли на вогнищах сталінської інквізиції, із десятитисячних тиражів збереглися одиниці примірників в спецсховищах і приватних колекціях, ставши справжніми раритетами.

Лише 1 лютого 1958 р. Верховний Суд СРСР ухвалив рішення про реабілітацію Седляра. Проте його повернення мистецьку спадщину України почалося недавно. Зокрема за спільним проектом двох київських видавництв «Дух і літера» та «Оранта» в 2009 було перевидано «Кобзар» з ілюстраціями Василя Седляра, з доповненими шевченківськими текстами, коментарями і статтю «Ілюстратор „Кобзаря“ Василь Седляр: доля майстра та його твору» Артура Рудзицького, який і був атором ідеї перевидання цієї раритетної книги. Після її виходу в світ у журналі «Український тиждень» з'явилася цікава стаття-рецензія Марії Коваль під заголовком «Кобзар без шароварів» (подаємо її у продовженні).

Згодом в 2011 році видавництво «Дух і літера» ще раз перевидало цю книгу.

Довідка:

Бойчукісти – плеяда малярів-монументалістів, учнів і послідовників Бойчука Михайла Львовича.

Ця мистецька течія, яка дістала назву бойчукізм, стала знаковим явищем в українському мистецтві 1910-1930 років. Додругої половини 20-х років позиції бойчукістів були міцними, чому сприяв їхній успіх на міжнародних виставках. У 30-ті ж роки переважну більшість цих митців, як і самого Бойчука, було репресовано за «контрреволюційний традиціоналізм» і «національну форму», а чимало їхніх творів знищено. Лише після 1991 року вони

почали повертатися до українців, у тому числі завдяки роботам, що зберігаються у фондах Національного художнього музею України.

Джерела:

1 Артур Рудзицький. Ілюстратор „Кобзаря“ Василь Седляр: доля майстра та його твору.

2 Артур Рудзицький, Унікальные фото иллюстраций «Кобзаря» Василя Седляра. г. «Українська правда», 2009 р.

3 Василь Седляр – розстріляний за «Кобзар» // radiosvoboda.ua

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

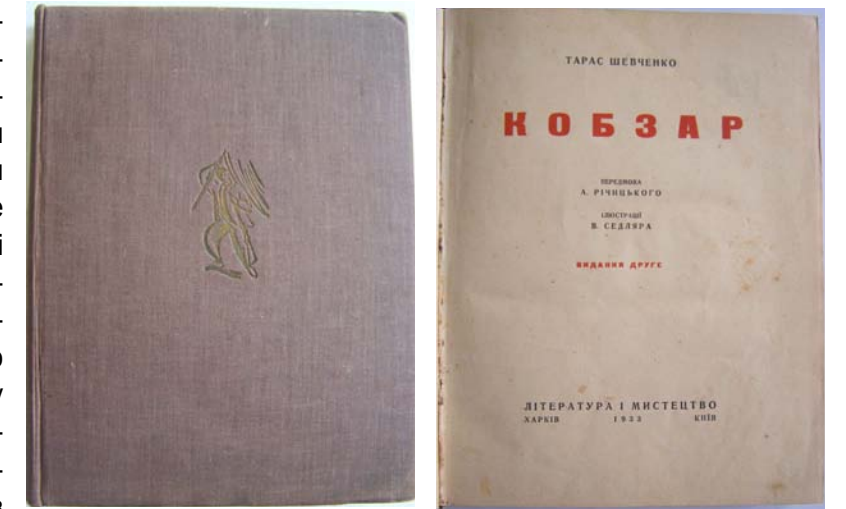
Марія КОВАЛЬ

«КОБЗАР» БЕЗ ШАРОВАРИВ

Седляр і Шевченко мають чимало спільного: обидва художники, бунтівники, новатори. Сучасне перевидання «Кобзаря», ілюстрованого Василем Седлярем, – наочне підтвердження булгаківського афоризму. Рукописи не лише не горять, вони повертають забуті й навмисно замовчувані імена. Художника Василя Седляра разом із Михайлом Бойчуком та Іваном Падалкою розстріляли 1937 року, звинувативши у причетності до «терористичного націонал-фашистського» угруповання. Сталінський режим пішов до кінця: знищив його роботи і заборонив будь-які згадки про графіка-«бойчукіста».

Седляр був першим радянським ілюстратором творів Тараса Шевченка. Фактично саме оформлення «Кобзаря» стало поштовхом для цюкування українського митця. Видання 1931 року, підготовлене харківським видавництвом «Література і Мистецтво», містило 54 чорно-білі ілюстрації художника. Ця книжка викликала подвійну реакцію: захоплені оцінки провідних критиків та ворожі рецензії «придворних» цензорів. Російський мистецтвознавець Павел Еттінгер зауважив основну новацію Седляра, зазначивши, що «Кобзар» оформлено «у цілком сучасному стилі, далекому від того декоративно-фольклорного, який ще недавно переважав в українській ілюстрації». Через два роки з'явилося друге перевидання шевченківської книжки, доповнене 18 кольоровими малюнками полтавського митця.

Седлярівські ілюстрації «Кобзаря» – це не лише технічне відображення принципів

«Кобзар» Тараса Шевченка з ілюстраціями Василя Седляра. 2-ге видання. 1933

модерного мистецтва і традицій візантійського іконопису, які сповідували «бойчукісти», а й суто авторське переосмислення шевченківських текстів. Мистецтвознавець Дмитро Горбачов порівнює малюнки художника з фресковим розписом і вважає, що він «адекватно, іконописно і біблійно проілюстрував Шевченка».

Сучасне друге видання «Кобзаря» Тараса Шевченка

з ілюстраціями Василя Седляра. Видавництво «Дух і літера». 2011

Водночас Седляр передав бунтівний дух книжки, зобразивши її героїв ніби на одному диханні: широкі й сильні мазки пензля, оманливе ігнорування надмірних деталей та прикрас співзвучні з динамічним ритмом поезії Шевченка. І, зрештою, головне досягнення художника-авангардиста – йому вдалося вхопити епічність «Кобзаря» і створити завершений графічний цикл робіт, не порушивши цілісності первинного задуму.

(Журнал «Український тиждень», №42, 16 жовтня 2009 р.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван РЕБОШАПКА

Тернистий Шевченків шлях до своїх читачів, включно і румунських

Похвальну, корисну і гідну поваги діяльність на полі культурно-літературному виконує Союз українців Румунії, керований його головою шановним п. Степаном Бучутою, який вповні поділяє спільну сурівську думку, що видавнича діяльність Союзу, наприклад, чудово сприяє нашому престижному етнічному утвердженню особливо в таких важливих моментах чи довших періодах, яким є теперішній 200-літній рік від дня народження Тараса Шевченка.

До цієї знаменної дати фінансуванням СУР-у 2013 року появилось двоє видань особливої цінності. Одне з них – це двотомна монографія видатного шевченкознавця Павла Зайцева *Життя Тараса Шевченка* у перекладі на румунську мову Корнелія Ірода та з натхненною кольоровою обкладинкою і чудовими кольоровими репродукціями Шевченкових картин, здійсненими Іриною Мойсей. Інше тогорічне видання – це збірник наукових доповідей на мовах оригіналу, у перекладі чи зрозумілих на румунській (відповідно – українській) і англійській мовах, представлених 2012 р. на Сатумарському міжнародному симпозиумі *Тарас Шевченко – апостол українського народу* і об'єднаних в одноіменному зовсім імпозантному томі, чудове художнє його оформлення багатьма кольоровими ілюстраціями належачи теж Ірині Мойсей.

Спільними стараннями Корнелія Ірода як редактора та Ірини Мойсей як автора комп'ютерної верстки і художнього оформлення фінансовим наглядом СУР-у цього року (2014) у Бухарестському видавництві «RCR Editorial» появилось, приурочене до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка, третє дуже привабливе, цікаве і корисне видання – Тарас Шевченко. *Кобзар. Від першодруку до сучасності*, з передмовою того ж Корнелія Ірода, який по-діловому підкреслює, з яких причин і які саме вирази, вірші, пасажі або й цілі сторінки царський цензор П.Корсаков викреслив з першого Петербурзького видання Шевченкового *Кобзаря* 1840 року.

Особливо привабливає форма цього шикарного, можна б сказати, люксового видання. На останній

обкладинці передано каліграфічно написану рукою Шевченка, згідно з тодішнім правописом, заключну строфу його *Заповіту* («И мене въ семьи великій...») і не менш каліграфічний, оздоблений зверху вроді лінійною «кирсткою», відомий його підпис, до якого (як цікаво!) подібний підпис Міхая Емінеску. Між обкладинками, на непарних числах, зліва, репродуковані раритетні сторінки-реліквії *Кобзаря* (щасливець Корнелій Ірод, який має їх у своїй бібліотеці!), пожовклі і крихкі завдяки їхній 174-річній давнині. На парних числах, справа, паралельно подано всі 8 творів, із скількох складався *Кобзар* Шевченка 1840 р. (*Думи мої, думи мої; Перебендя; Катерина, Тополя; Думка; До Основ'яненка; Іван Підкова; Тарасова ніч*), у сучасній редакційній формі, а жирним шрифтом виділено викреслені з першого видання *Кобзаря* вірші.

Особливо захоплюючим і цінним, на цей раз для літературознавців, є це видання тому, що на його основі можна замислити вихідну точку зору розгляду питання, як саме уже від появи перших його творів Шевченків голос «пробивався» до його читачів, будучи «притушований» різними перепонами, яких він зазвичай долав і, кінець-кінцем, долунювався до спраглих чути його таким, згідно з відзначенням Володимира Жаботинського, яким створила його природа: сліпучим прецедентом, який не дозволяє українству відхилитися від шляху національного ренесансу.

Дане видання – це наче дзеркало, з якого наглядно прямо «стрибають у вічі» різні аспекти «вичісування» Шевченкових текстів. Внаслідок огляду під цим кутом зору всієї творчості Шевченка могла б постати об'ємиста однотомна чи навіть багатотомна могографія, якщо б прослідкувати і шлях, яким пробивався Шевченко й до інших народів, наприклад, румунського.

При цій нагоді звернемо увагу лише на кілька зразкових аспектів, що наявні в цьому виданні.

Корнелій Ірод зовсім правий, коли зауважує у своїй передмові, що царський цензор *Кобзаря* 1840 р. П.Корсаков «ставився прихильно до Шевченка

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

і до його творчості» (стор.6). З поеми Катерина, наприклад, він викреслив з I-ї її частини 2 вірші («Як ту матір, що вам на сміх/ Сина породила»), з III-ї частини 6 віршів-застережень, направлених дівчатам, – «...в недобру годину/ Щоб не довелось москаля шукать», + інших 11 віршів про долю сироти, гіршої від долі собаки, з IV-ї частини 11 віршів-чудовий пастель, в якому наявний тільки контрастний натяк на минулі гетьманські часи України і її підневільне становище за царату («Дуби гетьманщини стоять» і «Ставок під кригою в неволі»), а з-поміж інших віршів викреслено тільки слово *байстрюк*.

З першого же погляду видно, що викреслене Корсаковим зовсім несуттєво зашкодило поемі у порівнянні з тим, що він міг був викреслити, якби був сприймав Шевченкові засуджуючі вірші так, як сприймали їх радянські «шевченкознавці», а то і деякі автори написаного про Шевченка в Румунії, наприклад, Корсаков міг би знищити поему *Катерина*, якби викреслив попереджуючий її зачин «*Кохайтесь, чорнобриві! Та не з москалями, – Бо москалі – чужі люди./ Роблять лихо з вами...*», що уже в її зав'язці, як у народній пісні [= одна із спорідненостей Шевченка з українським мелосом – *І.Р.*], намічає розвиток дії, наростання і розв'язку конфлікту в національному плані (*своє, рідне українське* – *чуже, нерідне московське*) за допомогою цілого ряду споріднених слів і виразів (*москаль, москалик, Московщина* то-що; «*Іди ж, шукай! У Москву свекрухи!...* Будь щаслива в чужих людях!...»), короткого розпачливого звертання Катерини українською мовою до зустрінутого нею її обманщика офіцера-москаля, який брутально стряхається неї російською мовою («– Боже мій! Івасю! І ти мене покидаєш?! А ти ж присягався!» ://: «– Дура, отвяжися! Возьмите прочь безумную!»). Такими викресленнями Корсаков міг був би «вилучити» з поеми складову національної непримиренності концепції Шевченка, і таким чином увести шевченківський твір у побутову сферу, українську, як це переважно робили радянські «інтерпрети» Шевченка. Але слова *Москва, Московщина, москаль, москалі, москалик* Корсаков сприймав в історичному їх значенні. Першими двома термінами іменувалось російське *Московское государство* з кінця XV-го по XVII-е століття, а в працях іноземців ця назва зустрічалась до XX ст. А слово *москаль*, як вказує Б.Грінченко, має двоє

значень: 1. *Великорос* (тобто, *росіянин*) і 2. *Солдат*. Це не самоназва росіян, а назва, вживана на означення росіян чи царського війська українцями, поляками, а то і турками (*miskal*), румунами (*muscal*) і ін. Ці історичні назви без зневажливих конотацій зустрічаються у творах румунських літописців Грігоре Уреке, Мірон Костін та Іон Некулче (*împăratul de Mosc, împăratul Moscului*), у творі Б.П.Хаждеу *Domnița Voichița (Țarul de la Mosc)* або у поезії Doina Міхая Емінеску («*Din Hotin și pân' la mare/ Vin muscalii de-a călare*»).

За радянських часів, коли Москва стала всесторонньою покровителькою всіх «рівноправних», «дружніх» і особливо «братських» народів СРСР, згадувати її і всі причетні до неї справи у подібному до шевченківського національному розмежуванні

було непростимою політичною помилкою. Тому в підручниках чи літературних трактатах різними карколомними «поясненнями» завуальовувалась шевченківська національна непримиренність. У підручнику для 8 класу середньої школи відомих радянських літературознавців академіка О.І.Білецького, П.К.Волинського та І.І.Пільгука *Українська література*, який 1954 р. уже зазнав восьме видання і за яким викладалась українська література і в українських школах Румунії після Реформи освіти з 1948 р., аналіз поеми *Катерина* уведено у «не нову на той час тему – зведення паном (підкр.н. – *І.Р.*) дівчини-селянки», а «трагедія дівчини-покритки, змальована Шевченком, зумовлена соціальними умовами – кріпосницьким ладом», і цю тему Шевченко «висвітлив в плані класових взаємин того часу».

(Продовження на 14 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Тернистий Шевченків шлях до своїх читачів, включно і румунських

(Продовження з 13 стор.)

Абсолютно нічого з шевченківських відзначень автори не наводять, ледве «дозволивши» собі «уточнити», що Катерина покохала «пана-офіцера» (якого саме?), але тут же нагнітають, що «як виразник революційних прагнень селянства (...), як поет-революціонер Шевченко підійшов до збезчещення панамі (підкр.н. – *I.P.*) дівчат-селянок (...) з погляду соціальних причин цього зла», ніяк, мовляв, не національних. Якщо стосовно інших балад на дану тему твердження авторів взагалі правдоподібні, то їх механічне поширення на поему Катерина – не відповідне уже самому її сюжетові, не говорячи про символічно глибші її значення.

По цій же усталеній інтерпретаційній лінії пішов і відомий радянський шевченколог Є.П.Кирилук, пов'язавши поему Катерина з романтичною поетикою.

Радянських шевченкознавців, які сляк-так подеколи згадували москалячи москалика, перегнав Константін Вилкован, автор румунської статті *Un mare poet al țărănimii. 125 de ani de la nașterea lui Taras Șevcenko* («Adevărul literar și artistic», nr. 953, Seria III, 12 martie 1939), в якій зовсім недвозначно «уточнював», що «у поемі Катерина поет описує долю дівчини-селянки, обманутої поміщиком» («În poemul *Katerina*, poetul descrie soarta unei fete țărance, înșelată de un moșier»).

Нелегко долала тернистий шлях поема Катерина (як і інші твори Шевченка) до румунського читача і в її перекладах на румунську мову. У першому румунськомовному Кобзарі 1952 р., у перекладі (за київським томом поезій Шевченка з 1949 р.) Віктора Тулбуре і Валерія Кордуна (знавця рідної йому української мови, який, мабуть, не зумів заімпувати правильний підхід до передачі шевченківської значущої лексематики) поетичний дискурс поеми – просто змасакрований. По-друге, немає в румунськомовному перекладі консеквентної передачі шевченківських пунктирів. Спочатку в поемі замість лексеми *москаль* вживаються нешевченківські *soldat* (солдат), *oștean* (військовик), поряд з якими виступають шевченківські прикметники *străini* (чужі), а вже далі в тексті зустрічаються і *Moscovia* (з поясненням, що це – Царська Росія) і слово *muscal*. У виданні румунськомовного Кобзаря

1957 р. (перекладеного за московським виданням Кобзаря з 1955 р., але уже тільки самим Віктором Тулбуре) фактично передруковано перекладну попередню версію 1952 р. У повному перекладі Кобзаря 1963 р. за київським виданням з 1956 р., на основі підрядника нині покійного редактора бухарестської української газети «Новий вік» Сильвестра Загородного, поетичний дискурс творів уже підправлений (відповідність шевченківським оригіналам – це окреме питання), заголовок поеми подано з ініціальною літерою *K* (*Katerina*), замість попередніх варіантів з *C* (*Caterina*), і вжито майже стільки ж разів лексеми *muscal*, *muscali* (москаль, москалі), *muscălaș* (москалик) замість шевченківського *московський син*, а також і *Moscovia* (Московщина) тощо. Хоча заявляв, що свої переклади постійно доопрацьовував, Віктору Тулбуре ніяк не вдалося достовірно перекласти поданий у зав'язці поеми мотив категоричної несприйнятності Шевченком компромісу чи необачливого довір'я у національному плані, конкретніше – у відносинах своїх з чужими («Кохайтеся, чорнобриві, / Та не з москалями, / Бо москалі – чужі люде, / Роблять лихо з вами»), мотив, що детально конкретизується розгортанням дії поеми. Варіант зачину поеми у перекладі Віктора Тулбуре (незмінно передрукований і в румунськомовному Кобзарі 1990 р.) не націлений із самого початку на строгу завбачливість у міжнародних відносинах, а повністю знижує його до майже банального рівня побутовізму: «Glasul fata sprâncenată / Astăzi mi-l audă, / Ca din drum să n-o abată / Dragostea zăludă!» («Нині дівчина чорнобрива / Голос мій хай чує, / Щоб любов та недолуга / Її хай не збиває!»). Далі дискурс вже сляк-так нагадує шевченківський.

Ближче до оригіналу підійшов Іон Козмей, якому все ж таки не вдалося точніше перекласти настільки шевченківське – (москалі) «Роблять лихо з вами»: «Sprâncenatelor, iubiți-vă, / Dar nu cu muscalii, / Căci muscalii – străini oamenii [інверсія звучить неприродно], / Rău v-aduc în cale».

В такий приблизно спосіб варто було б розглянути і решту творів цензурованого Кобзаря 1840 року, але щоб не перевтомлювати читача, до цього питання, може, повернусь я, або хто-небудь інший з-поміж зацікавлених нелегким «проторюванням» шляху віршами Тараса Шевченка до чергових генерацій їхніх читачів.

Андрей ФЕРКАШ

«ЖИТТЯ НА СЛУЖБІ УКРАЇНЦЯМ»

Під такою назвою Степан Бучута надрукував свою першу румунськомовну і, можливо, найважливішу книгу в його житті як публіцист і парламентар, представник українців у Раді держави, невтомний борець за інтереси його співвітчизників-українців. Він очолив Союз українців Румунії, ставши наступником Степана Ткачука, особистості, яку всі одностайно визнавали і яку важко перевершити. Степан Бучута з успіхом продовжив його справу, а місяцями навіть і перевершив свого попередника.

Я познайомився із депутатом Степаном Бучутою 1969 року в Тиргу Лепуш, а пізніше наші шляхи перетнулися і в Бая Марі, куди він переїхав по службі, будучи представником у 6 повітах підприємства Електроніка-Бухарест.

Кращої назви, як «Життя на службі українцям», не можна було підшукати, бо все своє життя спочатку «в тіні», а потім, після 1989 року, відкрито, Степан Бучута присвятив збереженню мови і культури українців на всіх теренах Румунії, маючи в цьому сенсі з боку своєї дружини Валерії не лише повне розуміння, а й допомогу і підтримку, головне в найскрутніших моментах. І це не дивно, бо Степан Бучута не тільки вічний обець за інтереси українців, а одночасно й переконаний сім'янин.

Книга Степана Бучути – це не зухвальна витівка, це книга,

яку треба було написати, це необхідна книга-документ про українців нашого повіту (Марамуреш – ред.) і всієї країни, написавши яку, автор виконав і свій обов'язок перед румунською культурою, перед румунами і перед своїми українцями, яких він бажає бачити на своєму заслуженому місці в культурному світі. Бо він, ще будучи малою дитиною, спостеріг, що не всі його колеги-українці знають рідну мову, що потроху українці гублять те, що їх визначає. Цією книгою автор звертається до українців, закликаючи їх зберігати свою національну ідентичність. Подібну книгу не можна написати, як роман, тому автор віддав перевагу гетерогенній структурі, вмістивши розділи, що стосуються історії українців Румунії, післягрудневої організації Союзу українців, збереження, захисту і розвитку української ідентичності, участі у громадському житті, румунсько-українських стосунків і співробітництва, прикордонної співпраці, зміцнення зв'язків Союзу з європейськими і світовими організаціями, власної парламентської діяльності і багатьох інших заходів, які розгорталися протягом понад 20 років діяльності Союзу українців Румунії, про що автор писав і друкував у різних журналістських формах в українській і румунській пресі.

Читаючи книгу, можемо сказати, що автор не оминув

майже нічого вартого уваги стосовно згаданого періоду. Це ще один додатковий мотив, щоб ці 500 сторінок книги, на яких знаходимо імена особистостей місцевого, національного і навіть міжнародного масштабів, були прочитані якомога більшим числом українців, бо читати таку книжку не тільки обов'язок, а в той же час і честь. Ми переконані, що про цю книгу ще будуть багато писати.

Ярослава МЕЛЬНИЧУК, канд. філол. наук, лауреат Міжнародної премії ім. О. Кобилянської. Чернівці

ІРИНА ЛЕВИНСЬКА НА СТОРІНКАХ АЛЬМАНАХУ «ОБРІЇ» (Бухарест, Румунія)

(Продовження з № 241)

Образком можна назвати і твір «Душа», де поставлено одну із світоглядних проблем мистецтва, причому усіх видів: і живопису, і скульптури, і музики, і літератури. Це проблема пошуку душі, відтворення душі, певного матеріального втілення духовних, нематеріальних якостей. Завершуються ці Сізіфові пошуки, вивчення філософій і релігій, занурення у стихію життя і кохання діалогом Митця і Душі.

У цьому підсумковому діалозі наголошується на «символі - вічність і безконечність» [2, с. 39], якими характеризується душа, акцентується на необхідності її пізнання. Отже, маємо в образку філософські роздуми над сутністю душі: як її побачити, де її знайти?

Образком вважаємо і прозовий текст «Втрачений рай», де зображено розчарованого Адама, котрого прогнано з раю, і світ повний страхіть

Ірина Левинська (перша справа) в гуцульському вбранні

відкрився перед ним. І. Левинська майстерно, із влучними метафорами й епітетами змалювала жахи світу для Адама: «Ворожістю пашіла земля, кровавила йому руки й ноги і витягала йому жили» [2, с. 40]. Перед Адамом постає філософське запитання: чому і пощо він втратив

рай? Антиподом Адама виведено Арімана, який торжествував від вигляду страждущого.

Прикметно, що лейтмотивом твору є напучення Господа: «У праці створиш собі новий рай» [2, с. 40], яке звучить у фіналі. Думається, ці слова були близькими й душі самої авторки, виступали головним кредо її життя, як це і має бути в людській долі.

Окремо хочеться зупинитися на творі «Дзвінок потопельників», герой якого Ілько Сухар став дзвонарем у капличці, що збудована в пам'ять про потоплене на замерзлій річці весілля. Колись Ільків рідний брат його гірко образив, забравши увесь батьків спадок й оженившись з його дівчиною. «Тоді він присяг собі жорстоко помститися своєму братові» [2, с. 35]. Раптово від гробарки Юстини Ілько дізнався про смерть свого брата, який втонув біля самої каплички.

І тут реалістична оповідь перемежовується фантазмагоричними картинами роздумів Ілька, який не бажає йти дзвонити по своєму братові. Йому вчувається дзвінок потопельників, а привид брата з «виряченими мертвими очима» дзвонить сам. Перестрашений Сухар втонув біля каплички. Така напівмістична оповідь дивує своїм по-новелістичному трагічним фіналом, незвичною розв'язкою.

Улюбленим прийомом у новелістиці І. Левинської є змалювання гірської місцевості, лісу як місця відпочинку й лікування городян, котрі тікають із втомлюючого, гомінкого міста. Таким обрамленням про зміну обстановки, появу центрального героя оповіді в горах - характеризуються твори «Покута», «Самотність», «Лісовий бог».

В оповіданні «Покута» обрамленням виступає

історія кількох туристів друзів-студентів, яких несподівана гроза привела в дім гуцула.

Центральна розповідь вкладена в уста господаря - в минулому інженера-будівельника, який прокладав мости і залізниці в гірському краї. Кульмінацією твору є всеохоплююче почуття кохання двадцятивосьмирічного тоді інженера до дружини лісничого, їхні стосунки, які порвалися в один мент. Зберігши на все життя це почуття, інженер виїхав у Єгипет, працював за спеціальністю в різних країнах, залишившись без дружини і без сім'ї, самотнім.

Заголовок «Покута» можемо пояснити тим рядком із твору, що звівши собі «оцю скромну оселю, [...] а ніби спокутував свою мимовільну провину» [4, с. 52].

Характерні для новелістики І. Левинської майстерні пейзажні малюнки-описи пущі, лісу, причому переважно влітку й восени. Ними сповнено прозовий текст «Лісовий бог», де головною є екологічна тема.

Маємо чудові описи залюбленої у природу авторки: «Спробуйте коли-небудь прислухатись до лісового шуму. Ліс по-різному шумить. Інакше він шумить вранці, інакше в полудень, а ще інакше ввечері. Я часто заходила вглиб лісу, лягала на землі горілиць і, заплющивши очі, слухала безконечні розмови дерев» [3, с. 24]. Причому різні герої новел «Тут така не проживає», «Покута» люблять ось так, лежачи горілиць на траві у лісі, відпочивати, насолоджуючись природою, єднанням із нею. А Юра Оленчук, прозваний «лісовим богом», так і помер, лежачи горілиць неподалік від старої сосни («Лісовий бог»).

Ірина Левинська у своїх «повнометражних» новелах змалювала героїв, переповнених коханням. Проте, переважно це нещаслива любов, як-от у творі «Тут така не проживає», де в центрі - життєва історія про любовний трикутник: Інна, її чоловік Юрій і коханець Ігор. Коли Ігор-будівельник надовго їде в Іран, Інна з дочкою Оленкою покинула Юрія, пішовши до батьків. У прощальному листі Ігор назвав їхнє кохання «якимось крихким і боязливим. Воно, як той неживий листок, вложений межі сторінки книжки» [5, с. 64].

Нещасливим було й кохання Федорового сина Іванка до дочки лісника Єдлічки Боженки («Дзіндріврид»). Як часто описується в літературі,

закохані не могли поєднатися через небажання батьків, адже батько Боженки, знайшовши їй нареченого, вже лагодився до весілля. Іванко й Боженка померли разом, разом їх і поховано. І ця смерть спричинила занепад маєтку, всього роду Федора Дзиндрі.

Новела «Десять днів щастя» - це життєва, дуже правдива історія, яких, мабуть, багато трапляється в житті. Вона у формі сповіді під час подорожі, коли автомобілем їдуть до Бухареста Віктор і Ліда, весь час згадуючи минуле своє кохання (а жінка приховувала, що шістьнадцять років тому від тих «десяти днів щастя», які були

Ірина Левинська (зліва) з сестрою

між ними, народилась дочка Люба). Нині обоє - і Віктор, і Ліда одружені, ця їхня поїздка - лише мить у буденному житті, миттєве перехрещення двох доріг, що далі побіжать у різні боки. Про кохання, яке колись поєднало молодих студентів, висновкують: «Наша любов відпливла, і ми сьогодні не були в стані воскресити її, бо для нас учорашнє стало нездійсненою мрією» [1, с. 38].

У цій новелі І. Левинської є той обов'язковий новелістичний пуант: таємниця про спільну дочку, ця інтрига інтимних стосунків минулого. Твір «Десять днів щастя» повністю відповідає жанровим ознакам новели - «дуже стислого твору, переважно про одну якусь незвичайну подію, що стала поворотною в долі персонажа» [7, с. 138].

(Продовження на 18 стор.)

ІРИНА ЛЕВИНСЬКА НА СТОРІНКАХ АЛЬМАНАХУ «ОБРІЇ»

(Продовження з 17 стор.)

Дія в новелі напружена, а сюжет настроєвий, психологічний, містить внутрішні монологи обох – і Ліди, і Віктора. У фіналі спостерігаємо невизначеність, своєрідну «трикрапковість» у розвитку стосунків, є простір для домислу читачів.

Недосказаність є і в новелі І. Левинської «Літали два круки», що була опублікована в альманасі «Обрії» у 1987 році. Вожак коней Михайло Марчук отримує смертельну травму від зрубаного столітнього дуба, який його привалив.

Будучи в реанімації, Михайло згадує своє колишнє кохання до Магди, вона приходять до нього у снах. Ескізно змальовані в новелі ці стосунки п'ятирічної давнини, також штрихоподібно описано дочку Юрчака Олю, в якій є народжений від Михайла син. Інтрига зберігається, бо авторка не розкриває, для кого і для чого збирав гроші Михайло Марчук, тримаючи їх на ощадній книжці і не виказуючи нікому пароля. Лейтмотивом є народне уявлення про птахів і чорних круків, які несуть смерть і яких бачить у передсмертних видіннях герой.

Два твори І. Левинської – «Самотність» (Обрії, 1988, с. 96-100) і «Сини баби Фрузини» (Обрії, 1986, с. 70-72) змальовують старість, проблеми літніх людей, а головними героями є вуйко Клим із дружиною Юстиною та баба

Фрузина Маланючка. Терплячий, вірний своїй сварливій Юстині, мовчазний Клим відчуває страшну самотність по її смерті. Він залишає господарство, хату, подається до міста, щоб знайти свого внука, якого невістка після смерті Климового сина забрала, покинувши старих. Ніхто вже й не чув нічого про долю Кліма, котрого погнала з рідного дому самотність.

Та ж сама самотність прийшла до Фрузини, в якій сини загинули на війні, чоловік з горя помер. Однак Фрузина, маючи добре відкрите материнське серце, щовечора у своїй хаті організовує вечорниці для молодих дівчат і хлопців, яких називає любовно синами. І. Левинська відтворила новелістичну ліричну атмосферу й виявила філософську заглибленість у явища життя, у проблеми старості й самотності.

Обидві групи творів І. Левинської, усі чотирнадцять її текстів, що були опубліковані в «Обрях» за 1981-1988 роки, відтворюють життєві драми, вивчають складний внутрішній світ людини, трактують «вічні» істини народного буття, заглиблюються у психологію.

Наша розвідка, що мала на меті простежити співпрацю Ірини Левинської з літературним альманахом «Обрії» (Бухарест, Румунія) є однією з перших у дослідженні життєтворчості авторки. Нехай інтерес до новелістики цієї читабельної письменниці спричинить появу нових публікацій.

Література

1. Левинська Ірина. *Десять днів щастя* // Обрії / Упоряд. Михайлюк М., Мигайчук Є. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 28-40.
2. Левинська Ірина. *Дзвінок потопельників. Живиця (Пастель). Душа. Втрачений рай* // Обрії / Упоряд. Мигайчук Є., Михайлюк М. – Бухарест: Критеріон, 1981. – С. 34-40.
3. Левинська Ірина. *Лісовий*

4. Левинська Ірина. *Покута* // Обрії / Упоряд. Мигайчук Є., Михайлюк М. – Бухарест: Критеріон, 1982. – С. 43-52.
5. Левинська Ірина. *Тут така не проживає* // Обрії / Упоряд. Михайлюк М. – Бухарест: Критеріон, 1985. – С. 57-66.
6. Левинська Ірина. *Я знала*

7. ЛесинВ.М. *Літературознавчі терміни*. – К.: Рад. школа, 1985. – С. 140-146.
8. Носенко Т. А. *Левинська Ірина* // Українська літературна енциклопедія. – Т.3. – К., 1995. – С. 144.
9. Левинська (Парилле) Ірина // <http://librozh.at.ua/index/nezabutni/0-22>

Іван КІДЕЩУК

РОЗАЛІЯ ТАРНАВСЬКА: «ПТАХ З ОДНИМ КРИЛОМ», або ПОЕЗІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, НІЖНОСТІ І ЛЮБОВІ

Людина – велика Божа благодать! Людина – мудрість, а мудрість – пізнання світу. Радіймо ж Господніми дарами: слухом, мовою, можливістю ходити по святій землі, здатністю любити. Любов – радість і краса, і біль. Сенс життя – жити і любити, бо «любов, – навчає апостол Павло, – довготерпелива, любов – лагідна, вона не заздрить, любов не чваниться, не надимається, (...) все зносить, в усе вірить, усього надіється, все перетерпить.» (Перше послання Ап. Павла до Коринтян 13. 4; 7). Отож людина щаслива, коли живе постійно в любові, попереджує Розалія Тарнавська (нар. 1932 р. в селі Стрий, на Галичині в Прикарпатті), львівська поетеса, яка черпає свій талант з синіх небес, укорінила його в глибокій національній свідомості, бо вона ніжно любить свою батьківську землю Україну, свій бездолений народ, свою рідну українську мову, рідну природу та всі Божі творіння, яким присвятила незабутні вірші-пісні як справжній майстер слова, хоч її поетична доля склалася була суворою протягом аж двох поколінь, бо в Україні не дозволялась чиста правда, що пробуджувала народ до національної свідомості в боротьбі за незалежність. Поетеса писала з 60-х років минулого століття і зростала в той же період, що й наша українська література Румунії, тільки, на жаль, вона читалась у вузьких колах, між друзями.

Її видавничий дебют відбувся в Монреалі 1999 р. збіркою «Птах з одним крилом», яка згодом, у 2014 р., була перевидана коштами авторки в Україні Відділом наукових та інформаційних видань Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, теж коштами авторки вийшли в світ ще сім збірок. В кожній збірці відчувається той же «сумовитий звук трембіти», як відлуння національного болю скривдженого і поневоленого українського народу, славної колишньої Київської Русі та мужньої козацької держави – України, що зараз «в сльозах і траурі, сумна» («Сумовитий звук

трембіти», Львів, 2012, вірш «Весна у траурі»).

Немов Т. Шевченко, великомученик і апостол українського народу, що за долю України міг терпіти найважчі кари, так і Р. Тарнавська звертається до неба, питаючи, чи гірка доля українців – то прокляття, бо увесь цей народ «серцю милий, / Зневажений, знедолений, гонимий / І поневолений сусідами, розп'ятий, (...) За що тебе у рідній твоїй хаті / Рабом зробили зажди ці прокляті?!» («Україну порятує»). Поетеса просить у Господа порятунку, милості і єдності для свого народу, за яких обіцяє молитися і на тім світі: «Попрошу в Бога добру долю / І волю й славу у віках» («Там же, Я повернусь»).

З самого початку зауважуємо два ліричні тембри: трепетність неспокоїної душі за долю українського народу та неньки України і глибока, чиста течія відлуння власної совісті і підсвідомості, тісний зв'язок з навколишньою природою, землею та космосом, з якими людина завжди почувала нерозривність і цілісність. Якраз і цими двома рисами характеризується перша збірка поетеси «Птах з одним крилом», в передмові якої проф. Орест Павлів, відповідальний редактор, визначає два полюси поетичної творчості Р. Тарнавської: лірика природи і лірика національних почувань («Поетичний талант, на якого ми ждали два покоління»).

Так своєю назвою книжка символізує поневолену людину, що ціле життя мріє зростати, жити й радіти у своїм ріднім краї, а не плакати й ридати через гіркоту долю, яка не повертається, як молодість, а навідає навіки, мов неминуча старість і передсмертне безсилля («Крило» та «Книга життя»).

Крім згаданих характерних рис, відкриваємо в поезії Розалії Тарнавської сильні струмені інтимної лірики на фоні природи («Інтимна лірика», «Зоряні хорали»), сімейної і дитячої («Із дивосвіту юних літ», «Найближчим із роду»), релігійної («Святощі народу») та навіть філософської («Панта реї»).

(Продовження на 20 стор.)

РОЗАЛІЯ ТАРНАВСЬКА: «ПТАХ З ОДНИМ КРИЛОМ», або ПОЕЗІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, НІЖНОСТІ І ЛЮБОВІ

(Продовження з 19 стор.)

Поезії національної свідомості на тему батьківщини висвітлюють майже в цілому ліричну постать поетеси як палкого патріота та чудового імажиніста, подібного до В. Сосюри, Богдана Ігоря Антонича або Ганни Черинь. Отож цикл «Мій край чарівний», створений поетесою в тридцятилітньому віці, відкриває перед нами казкову країну, затінену несподіваною антитезою між долею народу і природою-святиною: «Прекрасна, мов фея, багата, мов рай./ Оспівана в пісні, омита сльозами./ Увінчана терном. Оце є мій край» («Мій скарбе єдиний») – ці рядки свідчать про співіснування згаданих рис в поезії Р. Тарнавської з самого початку. В цьому контексті теж співіснують краса рідного дому, Прикарпаття – земля дитинства з турботами людей: «Наче люди шаленіють/ І сумують, і страждають» («Моя домівка»).

Лірика початків говорить про тонку чутливість поетеси до природи рідної землі Карпат, «Де смерічки, наче мавки./ Уночі танок ведуть./ Із роси і зорепаду/ Золотий вінок плетуть» («Де духмяно пахнуть трави»), щоб після наступних тридцяти років, у '90-х, зокрема, звернути увагу на нещасну долю України-матері, що «розсіяла» своїх дітей по світу, одних в Канаді, а інших силоміць по Сибіру, та годувала «чужих... дітей». Поетеса жаліє, що нещасна Україна, хоч і незалежна, «ще не позбулась ярма» («Нещасна моя Україна»). Тому в останнє десятиріччя ХХ ст. поетеса пише трепетливі вірші, в яких звучать ноти національної тривоги. Лірика єдності і боротьби українського народу за справжню незалежність, за українську мову та волю, щоб не волочити по землі кайдани та вирішити раз, хоч і силою, ту довгождану нову долю: «А зло росте, мов змії той, заповзає/ До тих хатин, де двері на розтвір./ Увесь нектар свободи пожирає./ Щоб знищити те зло, потрібен меч. Повір!» («Не плач, поете»). Це лірика невиліковного болю і пробудження української нації, в якій марно багато віршів носять мотто із шевченківських віщих заповітів, тому що Тарас Шевченко – це Спас України, «що мову врятував» і розбудив народ, «що спав» («Сумовитий звук трембіти»).

Авторка засуджує ганьбу і розбрат у своєму народі, що гнівить Бога впродовж історії, що «своїх великих Прометеїв» зневажає: «Ми зрадниками

називали./ Чужинцям і своїм манкуртам/ Їх зневажати дозволяли» («Народе мій, народе мій»), а це і є причина трьохсотлітньої неволі, відколи нееньку Україну розривають, сусідам віддають: «Сусіди близькі./ Хто ж ви такі?/ Чи рекет сучасний./ Чи просто злодії./ Усе то вам мало./ Усе то вам мало» («Сусіди»).

Як справжня мати, що у Соломоновій мудрості просить не розривати дитину, так і поетеса благає «своїх борців»: «Не розривайте навпіл Україну», ридеє за справжніми дітьми нееньки України, що карались та гинули в тюрмах, на Соловках та в Сибірах, як кавказькі борці: «...Кавказу гордого сини/ В борні все гинули без ліку...» («Кавказ») в смертельних обіймах Росії, яку Р. Тарнавська обвинувачує і засуджує за все «сусідське» і «братське» співжиття: «Нам добре відомі, Росіє./ Смертельні обійми твої/ І Юдині твої поцілунки/ Неначе укуси змії» («Лукавиш, Росіє»). Але все це завдячується зрадництву і розбрату своїх-таки українських синів, як свідчить мотто Тараса Шевченка до поезії «Правду ти казав, Кобзарю» – «Славних прадідів великих/ правнуки погані» і текст поетеси: «Тії „правнуки погані“/ Волею торгують./ Мов наймити, всяким зайдам/ Покірно слугують» та «Обідрали бідну матір./ Вже нема що брати./ Стали в неї клятві зайти/ Душі купувати».

Поезія боротьби за волю й незалежність – болюча й трагічна і позичає від Шевченка «огненне слово», щоб пробудити народ до боротьби з манкуртами («Манкурти») і здобути довгождану волю та вилікувати скалічені душі, з якими сьогодні вже родять-ся й діти.

Маєм перед нами екзистенціальну, драматичну поезію, що розриває невиліковну душу поетеси, яка запитує весь світ, російський народ і, зрештою, саму себе: «Російський народе./ Ти прагнеш свободи. Ти любиш її./ Чому так безжально./ Жорстоко, тотально/ Вбиваєш її у мені?» («Чого хочеш ти»), або «Чому так важко дихати мені?/ Чому не бачу сонця у п'яті?/ Чому болять мене предавні рани?/ Чому при булаві чужі гетьмани?» («Чому»).

Отже, всі цикли поезії боротьби за волю й незалежність пробуджують народ тим же тоном до негайної соборності: «Кричи, зови: „Вставай, вставай!“/ Ну, де ж ти, наш Богдане?!» («Львів проснувся»), а для того, щоб зберегти так звану

серпневу волю 1991 р., поетеса славить український синьожовтий прапор, якого сам Господь подарував з «безхмарним синім небом» та «золотими полями» і прикрасив «Синьооку, жовтокошу/ Мою Україну», а прапор – символ Божої волі «треба захистити./ Високо підняти./ Не дозволить недолюдкам/ Ногами топтати» («Синьоока, жовтокоша»).

Якщо лірика незалежності гостра й непростима, то інтимна лірика лагідна й теплосердечна, а дитяча, немов колискові пісні щастя й любові між людьми, любові до рідні і до краю, любові до дітей, майбутніх, надійних синів України.

Як звичайно, в циклі «Інтимна лірика» опис природи і почуття кохання стоять під знаком чистої любові, а любов до природи та свого ближнього ошасливує людину: «Весна у келихи/ Дурману наливає./ Укрила цвітом сад/ І манить – закликає: «Прийдіть./ І пийте цей нектар./ П'янійте від кохання!/ Любіть! Бо все мине./ Бо вічне – лиш кохання» («Любіть»), або: «Була любов така гаряча./ Така прекрасна, як весна./ У щасті я тоді купалась./ Від щастя я була сліпа» («Була любов»). Цикл «Найближчим із роду» про маму та сина – це колискові, що виховують майбутні покоління в любові до Бога та людей, до рідного краю та народу, виховують гідність, честь і справедливість: «Аби знав синок коханий/ Не від когось, а від мами./ Хто він є і правнук чий./ Що не раб він є німий./ Що він син свого народу/ не осоромить роду (...) Знай мій сину, пам'ятай./ Україна – це твій край» («Коліскова»). Хоч деякі вірші дидактичні та риторичні, зате вони близькі до Бога та до душі і серця народу, але й гарні, мов «зоряні хорали», мов пісні-святині: «Темна нічка ходить тихо./ Сипле зорі з рукава./ Наче добра чарівниця./ Сном м'якенько сповива» («Спи, дитятко»).

Релігійний цикл «Святощі народу» містить величальні пісні: «Свят вечір», «Різдвяна ніч», «Святий Миколай», «Бог Предвічний народився»,

«Христос воскрес», «Молитва» тощо, а це – поезія справжньої християнської радості і щасливості, поезія віри в краще майбутнє України: «Мій Боже правий, сам терпів ти муку./ Яку довго терпів мій рідний край./ Благослови єднання наше й злуку./ Любов і єдність нам подай» («Молитва»).

Поетеса Р. Тарнавська пише поезію-роздуми про плінність часу, постійну зміну у всесвіті за вченням Геракліта «Панта реї» – все тече, все змінюється, – і тому звертає увагу на те, що життя плінне, як і час,

і треба жити кожну мить, радіти її красою, жити в сучасності: «Тільки мить є життям./ І в цій миті нам жити./ Жодну мить нам не дано в житті повторити» («Мить»), або: «Не відкладай на завтра почуття./ Люби сьогодні – завтра буде пізно» («Люби сьогодні»), бо ці поради належать і Омару Хайяму, Горацію та Й. В. Гете, тільки не у негативному сенсі, для розваги, а, протилежно, радить поетеса, треба жити і любити добро і зло, без яких людина не може бути щаслива: «Люби і темну ніч, і місяць, і зірки, /Люби і світлий день і непогоду./ І яблуневий цвіт, і заметіль зими./ Люби життя, щастя і певне спасіння». Отже, християнська любов, за повчанням Ісуса Христа та апостола Павла, дарує нам всю красу життя і щастя спасіння.

Поезія збірки Розалії Тарнавської «Птах з одним крилом» своєю любов'ю, ніжністю та щедрістю справді повертає людині крила гідності й любові, бо поетеса часто, як філігранний майстер слова класичним та новітніми віршами відкриває нам світ і життя у своїх таємничостях, у незбагненній чарівності, у гармонії Божественної краси, і

навчає нас напуватися ними досхочу. У неї природа – Зелена Євангелія (мов у Богдана Ігоря Антонича) свята, а життя означає любов. Це ж Божа благодать, незамінима нічим на землі, як і людина, що повинна любити, щоб бути щасливою і спасеною.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

«ЗАГЛУХЛИЙ ДЗВІН» МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

«Спогади, спогади –
Спалахи болю».

М. Михайлюк

У романі «Бляшаний барабан», який шокував спочатку Німеччину, а опісля весь світ, Гюнтер Грасс пише: «Я починаю задовго до себе, оскільки ніхто не сміє описувати своє життя, якщо він не володіє достатнім терпінням, щоб перед тим як намітити віхи власного буття, не згадати, на худий кінець, хоч половину своїх дідів і бабок...»

Михайло Михайлюк володіє не тільки достатнім терпінням, а й рідкісною майстерністю, з якою він, мов пензлем, змальовує портрети своїх рідних дідів і бабок, батька і матір, односельчан і вчителів, друзів і ровесників, а ці портрети переростають у святі ікони чарівного дитинства і прекрасної молодості, бо людина двічі живе: раз у дитинстві, а вдруге у спогадах про нього. «Читати «трафунки» Михайлюка, – пише Іван Ковач, – це прочитувати характери і долі, одним оком радіти, іншим ронити сльози...». Воно так і є, бо читаючи твори-«трафунки», переконуєшся, що письменник змалечку пізнавав всі премудрості сільського буття, навчався бачити яскраві типи його мешканців, захоплювався їхньою соковитою мовою, в якій часто озивалась дотепність народного гумору, і саме тому його твори насичені гумором, який віддзеркалює просту і щирю душу селянина.

Головне джерело гумору в творах письменника це любов до рідного краю, насамперед – свідомо любов до людини, бо як казав Остап Вишня: «Право сміятися із своєї, рідної людини, дає любов».

Одні з Михайлюкових персонажів сумно-наївні, як його бабця, котра молиться і хреститься: «Раз наліво – Христу, раз направо – Богородиці, а раз посередині цісарю», бо «...цісар, то святий! Він не як ті антихристи, безбожники, котрих ти мені у книжці показував. То святий...». Вимовлені з болем і розпукою її слова мають чарівну силу: «... наче щось зламалося у моїй дитячій душі, і чи не вперше я засумнівався у вірі у тих нових богів, яких нам нав'язували шкільним вихованням з червоною краваткою на шиї...» – зізнається автор,

якого вчили в школі, що «всі цісарі, королі – кровопивці, гнобителі бідного народу» («Невже і цісар святий?»). А ще вчили їх, що «без попа і бога в нас рівна дорога». Чи не тому він не сміє скласти у домашньому завданні речення: «Тато робить хрести», а тільки «Кінь пасе; Корова пасе»; за що був радий і гордий, бо він вже не був якийсь там «рус», а українець, бо «волохи говорили по-волоськи, євреї – «по-жидівськи», німці – по-німецьки, поляки – по-польськи, та майже всі вони знали «по-руськи», бо нас було більше. Більше, але хто це ми? Румуни називали нас русами (ruși), а ми не називали себе ніяк» («Хто я такий, або перше моє українське речення»).

Інші персонажі іноді кумедні, комічні, смішні, зате оригінальні, бо виписані з теплотою і любов'ю, добре відомі кожному читачеві, який виріс на селі. Це вуйна Линця, яка вичікує Марічку, що «видно, десь забалакалась, бо рот в неї, як терлиця, а язик, як праник. Поки комусь кісточка не перемиє, то й волами не зрушиш з місця». Чи як коваль, який кожного разу в «последній раз» розповідає своїм побратимам по чарці, як олень пішов до корчми «за пивом», а вони – «лапайдухи», «гаспиди», «невірники», «тумани», «мацьорники кримінарські», «слизняки паршиві» не можуть докмітити, де у його розповіді кінчається правда, а де починає вигадка. Чи гулящий господар Бойчук, до якого «багатство нізащо не липло», бо «жив без жури», маючи своє життєве кредо: «всеодно на той світ нічого не візьмеш, хіба горб, що на плечах! А я собі – вільна птаха!». Його гризе одне: «не має на обійсті криниці», а «зле око» сусіда Мандюка, до криниці якого ходила по воду баба Марія, «наче по свою загибель», бо сусід наче рахував з-за плота «кожне зачерпнуте з його криниці відро, кожну ступню, яка толочить стежку на його городі». Тоді пригадував собі, що і на його господарстві є криниця, і рахуючи та обдумуючи, як би полагодити її, дивується, «який з нього господар веледний, а Мандюк одне ніщо зі своєю криницею». Чи скупий, що навіть кусні хліба і ложки борщу лічить, коли обідає, Ілаш Мандрик, який ніяк не може зрозуміти, чому малий годинник, «трішки більший від нігтя на великому пальці» коштує

кілька сотень або й цілу тисячу, коли «великий, як два кулаки, сотка». «Шахрайство! Нема правди на світі – лупили колись пани бідного чоловіка, луплять тепер і „товариші“, – скаржиться сусідові. Чи Гнат, який не хоче «фалитися роботою, як дурень грейцарем», хоча і наробився, не заперечує, але зате горівка на його столі ніколи не бракувала, ніколи!

Або «цибатий, чубатий і носатий» Туньо, без якого «на Толіченьці данець – не данець, а одне тьху!...».

Смішною постає перед нами і постать Тейка, але чомусь мені пригадуються слова Шевченка, якими він звернувся до Гоголя: «Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже». Сміятися чи плакати з бідного Тейка?.. «Низькорослий, миршавий, клишоногий, з надмірно довгими руками з розчепіреними пальцями, котрими, здавалося, пригнувшись, готовий був повсякчас щось поцупити». «Недогодований» – для незлобивих людей, котрі співчували йому; «недороблений» – для мудрагеликів; «шмаркач» – для парубків, які приймуть його у данець тільки тоді, як поставити «два ока первака від Іцика, а не смердючої бурякової самогонки». Але в Тейка «у кишнях вітер вієгуляє». Цілу зиму пиляє дрова, щоб на чоботи заробити, «бо який то парубок без чобіт?», а опісля чистить в місті єврейські нужники – «роботу, на яку последній жебрак не погодився б», щоб заробити на могорич парубоцькій кумпанії, яка кінець-кінцем приймає його, підкидаючи тричі угору під вигуки «Гуррра!» тільки для веселої забави. І ось, Тейко у чоботях, «зліплених» сільським полатайком Мудраком «з майже перетлілих солдатських, що валялися на поді», завертівся у «тропочіці» з першою ліпшою дівкою під регіт парубоцтва. Бідного Тейка навіть до війська не беруть. «Де такому гвер носити та всю амуніцію?». Дали цидулу – «сиди дома, підростає і відгодуйся». Та йому байдуже до тих, які глузують з нього, навіть хизується своєю цидулою: «Мой, такий папірець лиш мій дід за Австрії мав!». Не пощастило Тейкові і оженитися. Хоча дівка була «висока, як драбина, худа, мов ялова корова, жилага, як скручений утроє воловід». Та старий скупий Мукосійник наказав переспілий доньці: «Цей буде твоїм чоловіком, за два місяці справимо і весілля!». Але дівка так розреготалася, що аж шибки задримали:

«Оцей здохляк? Та його ні в ліжку, ні в колиску!».

Мудрагелик не слухається поради лікаря, «бо він не малий, сам знає, що має робити», і випиває відразу все лікарство: «Чому мушу мучитися цілий місяць, коли міг би збутися біди відразу?»; чи Василь Ірчук з Пержолівки, який не хоче продати Кулуньові голубів «ні за які гроші», бо той назвав їх «самець і самиця», а не «голуб і голубка».

З уміння вивірено розставляти мовні та ситуаційні акценти, відтворювати дух та атмосферу людських взаємин і вибудовувати сцени правдиво, з великою достовірністю і теплим гумором відтворювати діалоги, народжуються буковинські герої творів Михайла Михайлюка.

Одним з таких героїв постає перед нами Ілько-мулер, батько письменника, якого люди поважали, «бо, дивись, минув якийсь рік, а мулер Ілько купив ще один кавалок поля, та не десь на ґлимеях, а при дорозі, – якраз на хату». І хочай «поза очі називали скупіндряком», але він готовий був би дати і тисячу леїв (за таку суму можна було корову купити) «лиш би врятувати того пса». Він запрошує придуркуватого напівжебрака Іванця до своєї хати на порцію горівки, і не будь-як, а : «Зробіть мені ласку, пане Іване!», бо Ілько не забув, що той «колись господарем був, дві пари волів мав, у червоних чоботях ходив. Але погорів і...». Не жаліє ні горівки, «тої чужої, привезеної сином з Букурешт», аж три порції наливає «хитрому» Іванчику, хоч сам смакує тільки «по капельці, бо дорога дуже».

Щоб творити такі вражаючі, талановиті твори, потрібне глибоке знання народного життя, психології селян, та у автора вистачає їх, бо признається сам: «А мені, селянському сину, який підлітком і в молоді роки робив коло землі, – орав, сів, молотив, возив пшеницю до млина, – як купую хлібину, завжди пригадується, який зажурений був батько, коли у нас на столі появилася вперше куплений, а не випечений матір'ю хліб».

Видатний прозаїк, поет, журналіст, літературний критик, Михайло Михайлюк широко відомий в Румунії, Україні і в українській діаспорі. Перед нами тепер, після двох романів і збірок поезії, прози, публіцистики та літературної критики, свіжа його книжка «Заглухлий дзвін».

Алла КЕНДЗЕРА, голова Секретаріату Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна-Світ»

ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ НАЩАДКІВ ЗАДУНАЙСЬКИХ КОЗАКІВ

На запрошення Союзу українців Румунії до міста Тульча, що в повіті Добруджа, прибула українська мистецька делегація у складі Героя України, письменника, сценариста Івана Драча, Лауреата Національної премії ім.Тараса Шевченка режисера-документаліста Валентина Сперкача, голови Секретаріату Товариства «Україна-Світ» Алли Кендзери, артистів «Народної філармонії» – Народної артистки України Раїси Недашківської, Заслуженої артистки України, композитора, співачки Лесі Горової, лауреата Міжнародних конкурсів, директора «Народної філармонії», співачки Руслани Лоцман для участі у Міжнародному фестивалі документальних фільмів національних меншин, які проживають на території Румунії. Починаючи з квітня місяця артисти «Народної філармонії» виступили з 70-ти концертними програмами у військових частинах по всій Україні для підняття духу української армії.

До участі у фестивалі були також запрошені румунські, італійські, циганські, єврейські та українські стрічки.

Хвилюючим моментом для всіх глядачів стала презентація документального фільму «Запорожці за Дунаєм», знятого режисером Валентином Сперкачем та оператором Олександром Фроловим літом 2013 року, до речі, першого українського фільму знятого про українців, які проживають в гирлі Дунаю. Перегляд фільму проходив в Центральному Палаці культури м.Тульча.

На перегляд фільму прийшли нащадки козаків, українці, які проживають в селах розкиданих по гирлу Дунаю – з Караорману, Катерлезу, Леті, Телиці, Пардени – та мешканці Тульчі, більшість з яких і були головними героями стрічки. Фестиваль підтримала делегація громадських діячів, письменників з Бухаресту та Сату-Маре на чолі з Головою Союзу українців Румунії Степаном Бучутою. Голова філії Союзу українців Румунії в м.

Тульча Дмитро Черненко запросив до вітального слова Івана Драча, Валентина Сперкача, Аллу Кендзеру.

Відомо, що після ліквідації 1775 року Запорозької Січі Катериною II частина запорозьких козаків пішла у турецькі володіння. Через три роки вони змушені були стати турецькими підданими. Задунайська Січ – військово-територіальна організація українських козаків у гирлі Дунаю – проіснувала більше півстоліття. Заснована спочатку на лівому березі Дунаю в районі сучасного м. Вилкове (Одеська обл.), вона відтворила організаційний устрій Запорозької

А.Кендзера, Р.Недашківська, Р.Лоцман, Л.Горова, Д.Черненко, В.Сперкач, І.Драч після презентації стрічки «Задунайські козаки» мистецького представлення України

Січі, поділ на курені, військову дисципліну, звичаї та зберегла православну віру.

Автори фільму показали, як зберігаються і самобутність, і мова, і традиційно-побутові стосунки в сім'ях українців,- нащадків задунайських козаків, які проживають в селищах, розкиданих по всьому гирлу Дунаю сучасної Румунії.

Фільм був знятий за фінансової підтримки Міжнародного Козацтва України та за дієвою участю Союзу українців Румунії і Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна-Світ». Надзвичайно велика організаційна допомога була

надана філією Союзу українців Румунії в м.Тульчі, зокрема його керівником Дмитром Черненком та членами української громади. Бурхливими оплесками віддячили глядачі режисерові документальної стрічки «Запорожці за Дунаєм» Валентині Сперкачеві.

Хотілось би відзначити, що для режисера фільму Валентина Сперкача це вже другий фільм про козаків. У 1992 році творчою групою було зроблено унікальне етно-соціальне дослідження в фільмі «Кубанські козаки. А вже літ двісті», де оповідується про історію переселення козаків на Кубань, про роль українців у заселенні й освоєнні нинішнього Краснодарського краю Росії, про те, як живеться і про що мріється сучасним нащадкам славних запорожців в умовах іншої держави.

Як відзначив Валентин Сперкач, це дуже велика тема – дослідити, як склалися долі козаків-українців, трагічний або щасливий жереб їхніх нащадків. Це хвилює кожного нашого співвітчизника в Україні, а також викликає жваве зацікавлення багатьох людей в світі, бо має незаперечне загальнолюдське значення, свідчить про невмирущість духу нації, необхідність єднання через культуру, освіту, пам'ять роду, історичні та цивілізаційні надбання людства.

Перед початком фільму виступили мистецькі колективи з Тульчі: танцювальний колектив «Задунайська Січ» та солістка Лаура Дорофтей.

Раїса Недашківська – Народна артистка України, кавалер ордена «Княгині Ольги», лауреат Премії ім. Миколи Островського створила багато прекрасних образів жінок різного віку і різних часів у фільмах: «Лісова пісня», «Телефоністка», «Подорож у квітень», «Сон», «Царська наречена», «Гадюка», «Народжена революцією», «Голос трави», «Рок-солана» своїм виступом зачарувала глядачів неповторним прочитанням творів Тараса Шевченка та Лесі Українки.

Леся Горова, творчість якої знають у багатьох країнах світу, гостя багатьох заходів, які провадяться українською діаспорою за межами України, подарувала власні пісні «Розкидана країна», «Синьоока дівчина», «Не бійся», які надали громадського звучання цьому заходу.

Руслана Лоцман – учениця видатної співачки Ніни Матвієнко виконала народні українські пісні, а пісню у її виконанні «Дунаю, Дунаю» разом із співачкою підхопив зал. Гості фестивалю ще довго не розходилися. У фойє театру українська громада радо вітала мистецьку групу з України,

Біля пам'ятного знаку останньої Січі Запорозьких козаків

фотографувалася на згадку про зустріч.

Члени української делегації відвідали і поклали квіти до пам'ятника Тарасу Шевченку в м. Тульча та до пам'ятного знаку останньої Січі в історії Запорозьких козаків у Верхньому Дунавці, в Добруджі, виступили на майдані, де їх привітав мер м.Тульчі, разом з українською громадою проїхали по Дунаю.

Після відвідання пам'ятного знаку Задунайським козакам відбувся «круглий стіл» за участю представників керівного складу Союзу українців Румунії, української делегації та декана історичного факультету Одеського Національного університету ім. І.І.Мечникова В'ячеслава Кушніра, на якому вирішувалося питання будівництва історико-меморіального комплексу Задунайським козакам. Жвава дискусія показала, що українська та румунська сторони зацікавленні у будівництві цього комплексу, враховуючи що у цьому році виповнилося 200-років від переселення запорозьких козаків в гирло Дунаю.

Події, які відбувалися в румунському місті Тульча, де українська громада є третьою за чисельністю у вінку багатонаціонального міста, переконливо продемонстрували неоціненний внесок, який зробило задунайське козацтво в розбудову незалежної братньої держави Румунії, і ще раз підтвердили, що тема козацтва продовжує лишатись актуальною у XXI столітті. І лишається вона такою завдяки не байдужим людям, для яких історія України та українців завжди була і буде головною темою їх життя.

Іван-Остап ЛУПШАК

ДУХОВНИЙ ВЕЧІР

Як часто в житті ми поспішаєм, навіть, як б сказав, постійно поспішаєм, і наше життя перетворюється на безперервний біг. Але деколи необхідно зупинитись, відпочити, розслабитися, потрібно помедитувати, задуматись про духовне.

Навіть під тягарем щоденних турбот про потреби нашого земного існування все ж не треба забувати про духовну їжу, яка живить наші душі.

Саме про це, мабуть, і думала Ярослава Колотило, коли запланувала зустріч корифеїв сучасної української літератури із українською громадою Бухаресту.

Корнелій Регуш, та інші особистості, діячі культури, які зробили багато для збереження, розвитку і пропагування нашої культури, мистецтва, літератури і, взагалі, українського духу в столиці Румунії. Коротку Службу Божу відправив священник Остап Лупшак, якому допомагав диякон Стефан Лупшак.

Після цього хвилюючого моменту, коли кожен згадав тих, хто покинув нас, залишивши нам добру пам'ять про себе, присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять безвинно загиблих в Україні.

У продовженні г'зда заходу Ярослава Колотило дала слово почесному гостю – Послу України в Румунії Теофілу Бауеру,

Ця благословенна зустріч відбулася увечері 23 липня 2014 року в залі Бухарестської філії СУР-у.

Прекрасний вечір, присвячений українським письменникам, розпочався поминальною службою по тих, хто відійшов у вічність, людьми, які за життя зробили вагомий внесок у розвиток української культури і, зокрема, літератури в Румунії, як бувший голова СУР-у, відомий письменник Степан Ткачук, університетський викладач і відомий прозаїк

який у своєму виступі говорив про зв'язки між Румунією і Україною, зокрема перспективи плідної співпраці у цій сфері.

Далі про свою літературну діяльність розповів Михайло Михайлюк, відомий письменник, літературний критик, публіцист і просто відверта шанована людина. Він підкреслив, що література, яку видає Союз українців Румунії, – це не просто «макулатура», а справжні літературні творіння тих, хто її представляє, але перед тим, як ці твори критикувати, спочатку з ними треба ознайомитися.

З боку покоління відомих поетів слово взяв Іван Ковач, який розповів про себе та про свою багатогранну культурну діяльність на духовному терені літературної творчості і прочитав кілька поезій із свого значного доробку.

Не відсатвало і молодше покоління, яке на зустрічі представляв Михайло Трайста. Він «вивудив» із своєї багатой тайстри кілька оповідань і, зачитавши їх, потішив присутніх.

У продовженні учасникам заходу була представлена книга «Словом і ділом» Степана Бучути, голови Союзу українців Румунії, між обкладинками якої автор помістив свідчення про свою діяльність в рамках Союзу, в Парламенті Румунії і в галузі співробітництва на міжнародному рівні.

Після презентації виступила Ірина Мойсей, яка розважила учасників зустрічі, зачитавши один із останніх своїх творів.

Актриса Дойна Гіцеску, талант якої нам всім

добре відомий, продекламувала кілька віршів українських поетів Румунії і української діаспори в перекладі на румунську мову.

Пані Вірджинія Ткачук прочитала вірш свого покійного чоловіка Степана Ткачука.

Також у цій зустрічі взяв участь румунський поет Крістіан Васіліке, який зачитав присутнім кілька своїх віршів.

На завершення гості і учасники зустрічі були запрошені на фуршет, перед яким всі проспівали молитву «Отче наш» українською мовою.

Продовжилися дружні розмови, обговорення, обмін враженнями.

Треба відмітити, що на зустрічі з боку Радіо Румунія-Інтернаціонал була присутня Христи-

на Штірбец-Арделян, яка не тільки зробила необхідні аудіозаписи, а й взяла кілька інтерв'ю для того, щоб висвітлити цей захід в ефірі, як взагалі вона це достойно робить, несучи у світ відомості про діяльність українців Румунії.

Сподіваємося, що подібні події будуть відбуватися якнайчастіше, щоб люди мали можливість зустрітися, поспілкуватися, дізнатися якомога більше про діячів культури, ознайомлюватися із новими творами письменників.

(Фото Ірини Мойсей)

Корнелій ІРОД

МІРЧА ДІНЕСКУ

Поет Мірча Дінеску народився 11 листопада 1950 року в місті Слобозії Яломіцького повіту.

Його літературний дебют стався в 1967 році в бухарестському журналі «Лучаферул», де похвально представив його відомий поет Чезар Балтаґ. В 1971 році виходить його перша збірка поезій *Відозва нікому*, удостоєна Премією Спілки письменників Румунії. Невдовзі він став одним із чільних представників нової богеми румунської поезії.

Мірча Дінеску працює редактором журналів «Лучаферул» (між 1976-1982 рр.) і «Романія літерара» (1982-1989 рр.).

Про поетичну творчість та винятковий талант Мірчі Дінеску писали чимало критиків – Лучіан Райку, Алекс Штефанеску, Ніколає Манолеску і багато інших. Дотепер Мірча Дінеску надрукував 19 збірок поезій, з яких варто згадати: *Елегії з того часу, коли був я молодим, Власник мостів, При ваших услугах, Демократія природи, Заслання на зернину перцю, Смерть читає газету, Гульня з Марксом* і ін. Поетична творчість Мірчі Дінеску удостоєна престижними преміями: чотири рази Премією Спілки письменників Румунії, міжнародною Премією Гердер, Премією Румунської Академії, Національною премією «Мігай Емінеску» та ін.

Внаслідок його інтерв'ю в паризькій газеті «Libération» (лютий 1989 р.) Мірча Дінеску був покараний домашнім арештом. Після грудневого перевороту 1989 року (у якому поет узяв активну участь), Мірча Дінеску був обраний президентом Спілки письменників Румунії (1990-1993 рр.); поет заснував політично-сатиричні журнали «Академія Кацавенку» (1990 р.), «Полонина биків» (2001 р.), «Бідняцький аспірин» (2003 р.). Мірча Дінеску заснував також – на своїй власності – дунайський культурний порт «Четате» (Замок) біля Калафата. Тут відбуваються літературні вечори, кулінарні фестивалі та дегустації вин у його ж винарні.

Мірча Дінеску – постійна й активна присутність у суспільному та культурному житті Румунії.

Із багатой творчості відомого румунського поета «Наш голос» дарує сьогодні своїм читачам кілька його поезій.

Мірча ДІНЕСКУ

Я, Пані, молодий

Я, Пані, молодий, вино напам'ять мене знає,
і око-раб табуни дів моєю кров'ю гонить навмання,
як міг би я в колишню дитину повернутись,
коли ось плоть моя цвіте, а плаче тільки забуття?

Я, Пані, молодий, предметам всім навів порядок,
щоб зрозумів падіння в рівновагу із сну,
але якби я їв клубками світло, тоді вже ситий
залишуся пихатим тигром поки вмиру.

Я, Пані, молодий, ось маю гарні плечі,
і корм свій хочу ссати із сосок комет,
щоб небо виросло в моїй душі, у костях зорі,
щоб сніг я заперечив, губився в пірует.

Я, Пані, молодий, на своїх крилах ще ширяю,
хоч інколи колінами торкаюся землі,
мене ця гнилість упиває мов вино, бо відчуваю,
як протікають нею мої бабусі і дядьки мої.

Я, Пані, молодий, тому тобі не вірю,
що не кажи, час ще не гострить кіхті вкрай,
хоч лучники туману шлють уже на мене
стріли передвіщання – я молодий. Прощай!

Будь обережним

Щоб ще й ти не вибухнув – будь обережним
(бо з ангела ані осколка не знайшли),
ступай верхами цих тополь навшпиньки
та й глек амброзії, гляди, не вихлюпни.

Мов котенятка спрагли, покинуті боги
нявчать в небесних ямах сумний спів –
це Божі архітектори, котрі юрбою вже
злизали висівки, а чи й пісок Його слідів.

Ти станів трансу комівояжер еси,
ти за притулок для старих подбай, –
бреши їм, що вони героями і щедрими були
і що внизу на кожного із них жде рай.

Полустанок у полі

Коли місяць, мов брошка, на твоїй блузці висить,
сниться мені, що ти полустанок з червоної цегли,
в який поїзд майже хтиво заходить.
Та не знаю – сердиться дежурний по станції,

чи, може, ти відчула сторожа у нивах
і гарячковими руками зупиняєш гріх
перед семафором на залізничних стрілках?

Елегія холодним поїздам

Якби заснула ти, мила, на штреці,
рум'яні нишком поїзди об'їхали б тебе,
бавовни тюки впадуть з неба прецінь,
і буде пир, россою п'янство й танці де-не-де.

І ангел спуститься з вокзалів небесних
пестити твій сон павичевим пером,
секвойї посадять на полустанках, а на базарах
бульбашки мильні всім роздадуть загалом.

Твоє волосся-проміння всі Сибіри захопить –
хай сніг на тім'ях страусів шкварчить,
ти віями своїми в казармах вгамуєш
заплакані рекрутські обличчя умить.

Але ж ти не заснеш на колії, мила, –
гуркочуть повні хлору й сажі поїзди;
красиве тіло діви чуже ще для мене,
тому жалію й плачу поїздам всліді.

Лист панові Михаїлу Булґакову

Історія вправляє левітації. Місто-недоносок.
У міській раді перейменовано все.
Пушкіна, в його білих штанях, засилають
у Сибір букви, у твори посмертні уже.

Церкви, мов пляшки вина, завиті в газети,
в пивниці поспіхом спускають усіх.
І ангел ховається в кіоску, напроти,
у кислих винограду гронах наспіх.

Існуєш і ти, як у святих існують кишени
(бо святі не мають кишень, знається це),
стоїш осторонь у сумі батьків й, наче від нені,
від грудей ще більшого суму ти ссеш.

Кому скажитись будеш, коли вся кавалерія
на подвір'ї цукрової фабрики рже?!
А ти убозтву низько вклонись, де мізерія,
та культурній відрижці чільної шишки – і все.

Також в налигачі своїх клітин ти напнися,
прикинься й ти, що падло не смердить, а відтак
не питай, звідкіля жебраки ці взялися,
і не питай, звідки взялися мури ці без хат.

Кінець. Езекієле, спусти вже завісу.
Війну прогнали. І ангел хай іде додому зі всіма.
Не вдався наш експеримент, це звісно.
Людина, знай – собака. Хоч і не гавкає вона.

Боронь Боже

Історія ніби носить нас у череві
і ніби забула нас народити,
боголюбиві блаженства короткозорі
сьорбають борщ догми, що тече їм в берети,
б'ючи щодня шанобливий поклін перед речами,
бо ще не знати, котрий єпископ спить
в ополонику, в коші для ганчір'я,
у дулах цих сумних гармат,
де Божевільний квочить злочин
і убиває нас з любові;
коли ми голодні – він рисує нам рибу,
коли насувається холод – арештує клімат.
Спиніть Історію – я виходжу на наступній,
зупиніть на станції Боронь Боже.

Сумніви нареченого

У моїй підлозі – дірка:
не капіталістична вона й не комуністична,
це безпартійна дірка.
А така вона гласна й прозора,
що могла б стати членом Академії.
І така непорочна вона,
що я готовий женитись на ній,
якби не гриз мене сумнів,
що кінець-кінцем
вона зрадить мене і вийде за щура.

З Румунської переклав Корнелій ІРОД

Михайло ВОЛОЩУК**Як зорі заснуть**

Як зорі заснуть у небесному крузі,
І місяць засне у своїй вишині,
Ми стрінемось, люба, в зеленому лузі,
З'єднаєм навіки серця там свої.

Нам тиша пісні свої милі заграє,
А ніч нас одягне в весільні цвіти,
І небо нас в мить ту нічну повинчає,
Ти станеш моєю на вічні віки.

Ти будеш зі мною щодня й щохвилини,
Без тебе ні кроку в житті не зроблю,
Збудуємо дім наш в садах Негостини,
Де ти проживеш і де я проживу.

Наш дім нас теплом своїм щиро зігріє,
Ти будеш у ньому, як квітка, цвісти,
І в нашому щасті ніхто не посміє
Розстроїти наші сердечні скрипки.

А наша дочка чи синок кучерявий
Зросте в нашій хаті, пісенній, святій,
Я вірю, все буде, бо дух твій ласкавий,
Дає мені сили в любові моїй.

Де ти, мій друже?

Де ти, мій друже, пробуваєш?
Так рідко бачу я тебе,
Може, ти іншу вже кохаєш,
І позабув навек мене?

Колись, як я тебе пізнала,
Відтоді, любий, вір мені,
Що іншого ще не кохала,
Бо вся належу лиш тобі.

Колись ти навіть і мовчанням
Багато дечого казав,
Ніколи ти моїм коханням
Свої невдачі не вмивав.

Ти усмішкою, як ліками,
Мене від суму боронив,
Твоя душа не мала плями
Тоді, коли мене любив.

Сьогодні важко описати
Той час, що, наче сон, минув,
Я лиш одне бажаю знати,
Чому ти в мить усе забув?

Мої сни

Ти снами моїми щоночі керуєш,
Їх всіх направляєш до серця свого,
Ти їх пригортаєш, голубиш, цілуєш,
Їх взяти від тебе не зможе ніхто.

Ти всі мої сни, як ніхто, розумієш,
Вони такі ясні, як ранки без хмар,
У них ти зі мною радієш і мрієш,
Скажи, звідки в тебе чарівний цей дар?..

Наші серця

Для тебе написав я пісні,
Чудові пісні, чарівні,
Хоч ми обоє трішки «грішні»,
Що зустрічаймось в кожні дні.

Жартуємо і розмовляєм,
Доходимо і до пісень,
Серця ми наші відчуваєм,
Як ластів'ята теплий день...

Серця невтомлені, чудові,
Нам нишком хтось подарував,
В них сяють промені любові,
Таких ніхто в нас ще не мав.

Радіймо ними в нашій хаті,
Хай у коханні проживуть,
Ми з ними чуймося багаті,
Вони до саява нас ведуть...

Павло РОМАНЮК**РОЗІШ'ЯТЕ ЛІТО****МАМИНІ КОРАЛІ**

*Пам'яті Гафії Ністор-Трайста,
мама поета Михайла Трайста*

Настало свято Богородиці,
діти вийшли зі своєї
схованки –
з дупла дитинства –
і подались на цвинтар,
коралі мамі купувати.
Бовкали дзвони,
лупали відлунням
стіни монастиря,
що аж і святі
другого рангу
падали ниць,
прямо під босі ноги
дітлахів.
Священики
своїм сизим крилом –
Бім-бом-бім-бом!.. –
освячені луною,
натягали струни відлуння, –
від гори
до гори,
від свічки
до свічки, –
прямо в олтар,
де янгол семикрилий
заховав мамині коралі.
Каліки і горбаті сови,
бугикали
в дзвіниці...
Вже настав полудень,
хрести і прапори
стали
у трикутникову форму,
гойдались в повітрі.
Хлопчик простяг руку
до олтара,
а там маминих коралів
вже не було...
Горбата сова,
вслід за вороном,

заокруглились під небом...
Мама,
замкнувши двері
зоряним ключем,
пішла
небо підпирати.

ЧЕРВОНА КІМНАТА

Одягаєшся в червону
павутинну сорочку
Пенелопи.
Береш мене за руку,
мов вітер,
гладиш мої
небом приколисані повіки,
ведеш,
мов немовля,
в червону кімнату,
з потойбік слова.
Єдину свічку,
що з-за моря
освітила сходи
до мого замку,
мрія принесла,
приколінула її тіль...
Зорями висипалось небо
крізь мої пальці,
коли я захотів
обняти
твій тростинний стан...
Червоний птах прилетів
і сів
на моє/наше плече...
Забовкав світ у дзвін...
Кімната вихором понеслась
під скелі,
які я так кохав
в дитинстві,
коли купався
в червоних хмарах,
пливучи,
інколи,
за греблі темені...

Кімната...
Червоний пил щемління душі...
Червоний шаль
неспокою...

ЛЕМУРСЬКИЙ ВІНОК

Упав весь ліс
духів земель,
а я, оперезаний
колисковим шнуром,
злетів птахом
на твій дах
річкового гомону,
припалив вогонь неба,
щоб серце не плакало
при пісні,
яку чайка заячила...
ТАК-ТОК-ТУК!
Так-ток-ток-тук! –
в моїм хресті
скупчилось все:
паросток народження,
косовиця смерті,
любіві квіти,
тому скрипіння катафалку
пробуджує
всі чотири горизонти,
везучи на Голгофу
планету інопланетян...
Тук-ток-тук-тук! –
б'ють зорі
по покрівілі монастиря,
осяювачи вікна
в нікуди,
оббиваючи кути вітру
й поріг мовчання
тайною;
колодязь живої води
наповнює відлунням:
тук-ток-тук!..

Корнелій ІРОД

ПЫКЭ¹

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 241)

У 1963 році розповсюдилася чутка, ніби Тудор Пыкэ попав до тюрми. За що? Одні казали, що в якомусь ресторані бив майора міліції (він був здатний на це), інші, що не знати де затіяв страшний скандал, а ще інші, що говорив чи писав щось «непотрібне» (і на це був він здатний). Але так чи інакше, залишився факт: поет просидів у тюрмі півтора року.

Довгий час після звільнення не зустрічав я Тудора Пыкэ і жодної вістки про його долю не мав.

Однієї липневої неділі 1965 року я й кілька моїх колег по роботі, раді збутися духоти, завітали у зону відпочинку «Флоряска». Поплавали в озері, полежали на гарячому піску, після чого страшно захотілося попити чогось холодного. Алеями шtrandу рухалися неквапно кілька пересувних освіжалень. Я попрямував до найближчої і був

Флорін Пуке: «Письменник Константін Джорджеску в саду Будинку письменників... втомився»

уже на кілька кроків, коли у продавцеві в синьому халаті впізнав Тудора Пыкэ. Вертатися? В жодному разі! Бо і Тудор упізнав мене. Я підійшов до його «магазину» і замовив зовсім природним тоном:

– Кухоль холодного сиропу.

Поет подивився хвилику на мене примруженим

Теодор Пыкэ

поглядом і, аж ніяк не встидаючись своєї тимчасової служби, простягнув руку за чистим кухолем і запитав своїм хриплим голосом запеклого курця:

– А холодний шприц² не панить?

І, не чекаючи моєї відповіді, нахилився, вийняв із «ходячої» шафи пляшку вина, приготував два «літні» шприци (тобто, скільки вина, стільки й води), цокнув і, щиро усміхаючись, привітався:

– Будьмо, старий!

Після цього зустрічалися ми все рідше. Тудор – чув я потім – нарешті осівся, тобто оженився, став перекладати з російської літератури, писав кіносценарії і навіть грав, разом із Флоріном Пукою, у кількох фільмах (недавно бачив я їх обох – два «грізні пірати» – у кінокартині *На всіх парусах*). Час від часу, то тут, то там, друкував він кілька своїх поезій. В 1970 році появилася (здається, без його відома) єдина його збірка поезій. Флорін Пука (з Флоріном зустрічалися ми часто у Будинку письменників) розказував мені, що Тудор Пыкэ дорікав поетесі Віолеті Замфіреску (редактору його книжки): «Бестіє русява! Хто тобі дозволив друкувати мої вірші?». Якщо це правда, його поведінку можна вважати «кокотливою примхою маестро», бо важко повірити, що Пыкэ не бажав бачити виходу в світ власної книжки. На жаль, була це єдиною прижиттєвою появою його збірки поезій

Недовга розлука

У цій долині тихого плачу прощаюся я з вами –
А всяк кінець для нового початку передвістка –,
Відходжу першим я – бо знаюся не зрідка
Завчасу засідлати ангелів під небесами.

Ви висушіть усмішкою від сліз промоклі крила,
Я ждатиму вас біля ізумрудної конюшні,
Не кваптеся – так жарко нині, ще й ледве на полудні.
Я почекаю вас, і вже пряжки сідел моя рука скріпила.

Коли ви прийдете, і вечір ледве схилиться до ночі,
Ми Єлісеєм верхи проскакаємо щодуху
Та кавалкадою до Бога за поруку,
І перед тронном – кожен з нас з коня зіскоче.

Ми низько всі прилякнемо до ніг Його, додолу
На плиту хмар осяяну й охоче
Найкращий з нас вже зможе заявити: «Отче,
Сини Твої сьогодні вернулися додому.

Куди послав Ти нас, добро нам день хороший плодив,
А й злиднів натерпілись ми чимало,
Но все, що приписав Ти нам і кожному припало,
Ми виконали й жоден з нас Тебе не осоромив.

Тепер уже вернулись ми до Тебе, Отче,
Яку нову даєш нам службу, щоб виконати конче?».

Ви висушіть усмішкою від сліз промоклі крила,
Я ждатиму вас біля ізумрудної конюшні,
Не кваптеся – так жарко нині, ще й ледве на полудні.
Я почекаю вас, і вже пряжки сідел моя рука скріпила.

Якщо ця поезія Тудора Пыкэ в моєму перекладі вам сподобалася, уявіть собі, як чудово звучить вона в румунському оригіналі! А була вона написана (й опублікована!) в «золоту епоху» нашого соціалізму.

Флорін Пуке

– Теодор Пыкэ помер влітку 1978 року. Було йому лише 50 років.

В 2000 році письменник Джордже Асталаш видав книжку Теодор Пыкэ *Недовга розлука* (повне ліричне видання, малюнки Флоріна Пуки). Похвальний компенсаційний жест. Гарне видання, якісний папір, добір чудових малюнків із творчості Флоріна Пуки, на обкладинці – портрет поета (голова, камінь) роботи відомого скульптора Джордже Апосту. На жаль, дві хиби затінують це видання. По-перше, збірка далеко не є «повним виданням», як гласить повідомлення видавця, бо творчість Теодора Пыкэ значно багатша (не все зібрано з опублікованого в журналах, а крім того, не лише мені, а й багатьом іншим друзям він нераз декламував чимало інших поезій, яких немає в цій збірці). По-друге, книжка повна помилок (я навіть сказав би, що кишить), скажімо, друкарських... Шкода. А поверх всього, книжка дуже погано зшита – при листанні сторінки просто розлітаються. А, може, такий дефект має лише мій примірник (милий подарунок від моєї дочки Марії з такою посвятою: «Дорогому моєму татові – чудову книжку, яку з захопленням читатимемо разом. Марія. 24 лист. 2000 р.»).

Але попри всі вади цієї книжки, поезії Тудора Пыкэ – чудові! Прочитайте лише ту поезію, яка дала назву збірці:

¹ Щоб по-українськи вимова поетового ім'я Ріса́ була більш-менш правильною, я вжив дві літери російського алфавіту – ы та з, бо українська форма Пуке далека від румунської вимови, а Пика – невідповідна не лише фонетично... (К. Ір.).

² Шприц – вино, в яке, упорскуючи, доливають газованої або мінеральної води. (К. Ір.).

(Продовження з № 241)

Нічого. Я вже не міг зібратися з думками. Роззираючись довкола, вирішив вдатись до інших зваб. Але, хоча журкіт чужих слів зливався у невиразний наспів, може, з мене вже досить було подібних замахів.

Моменти згоди. Мовчання. Скориставшись дочасною паузою, тайним поглядом я намагався вловити блідість абиякої тіні, що могла шаснути жовтявістю стіни між двома дверима нюансів вологого дерева, що навіть тріщали при дотику свіжого сяйва. Поспішаючи дізнатися правду, я запитував себе, чи та, яка погрозувала мені, та, яку я чекав, чи не була зовсім іншою особою. Зовсім невідомою.

– Хай тебе не займає це, але ти не повинна приховуватися. Явні уникання закидають тебе в якийсь конус тіні наївності та очевидної нестями.

Послідувала довга перерва. Хвилі солоного повітря приносили слабкую булькання, наче тремке відлуння, що заповняло пустоту сліпого інтер'єру, викликаючи сплеск страху ще й розгубленість. Віддалений сміх спонукав мене підвестись, поспробувати вийти й продемонструвати незбагнений хист ініціювати нову сцену.

– Чи боїшся їх? – якомога вагомо запитав той самий відчужений голос.

Безліч уявлених можливостей належала тільки моїм помислам. Я не чув жодної відповіді. З жадібним поглядом, втупленим у злиття світла й тіней, які застигли на жовтуватій стіні, я хотів з'ясувати наявність іншої особи, її присутність. Щось реальне. Будь-що. Навіть і просте зітхання, що надавало б сенсу притики, опозиції, чи байдужості. Якийсь синкопований ритм відвернув мою увагу. Я поглянув унапрямок металевому звуку. На кінці коридору молдінг форми відрізаного крила відсвічував у блідо-зелений колір. Те, що здавалося торшером, блимнуло декілька разів, сповіщаючи про відчинення дверей ліфту. Хоч моя навмисність була виправданою, з ліфту не вийшов ніхто. Потім двері зачинилися. Ліфт піднявся, залишаючи за собою в антресолі більше світла й майже нищівну тишу.

– Щоби не залишити жодної тіні сумніву, у їхній присутності тобі не слід піддаватися всляким забобонам. Говори відкрито. Коли тебе запитують, оминай будь-який прояв нерішучості. Демонструй власне задоволення та впевненість, які допоможуть тобі оминати непередбачені ситуації. Коли звертаєшся особливо до нього, залиш враження легкої огиди, відчуття негоди та відсутність інтересу.

Долаючи знаду, звичайно, я не наважувався відповідати, вмішуватися в те, що мене не стосувалося. Занадто цікавий, неминуче, чужий монолог зобов'язував піддаватися безлічі спокус, яким удосталь важко було протистояти. Не тільки повітря з відтінками пахощів, які викликали спонтанні спогади, але й коливання

Микола КОРНИЦАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

чужого голосу розбуджували глибоке почуття відчуження. Виставлені розкішно, начебто були адресовані тільки мені, слова тієї, яку я не бачив, захоплювали й віддаляли з однаковою силою. Сконфужений хиткою ходою я правував до ліфта. Із сірої, мов киплячий свинець, підлога набирала майже рідку гладкість небесного нюансу. Здавалося, що вислизав у порожнечу. Я заглиблювався. Не маючи чіткої цілі, вочевидь збентежений, я зупинився поблизу металевих дверей, які відчинилися, мов у якимсь фрагменті фільму, якому надали ефект уповільнення й потрібного повторення. Тільки щоби вхопити вирішальний момент. Щоби відвернути увагу від того, що повинно було залишитися так само незрозумілим, як і мій стан, якого я не зміг позбутися. З неосяжної середини ліфта, – таке враження створювали товсті дзеркала, які покривали стіни, випурхнуло щось на зразок крил вітру, поліруючи важке повітря, майже склянисте. Перетинаючи коридор, відлуння чіткого коливання, мов пронизливий звук, нагадав

міцний удар в щось дерев'яне. Завислий крик жінки закінчив жакливу увертюру. На жаль, я не підмітив нічого. Або, може, мій розум не був у змозі впізнати те, що повинно було бути до біса реальним. І все ж, нарешті, на переднім дзеркалі я углядів якусь кармінну відмітину, на кшталт сплетених кісточок, що утворювали скелет крила. То була густа кров. А, може, все те було тільки моїм здогадом, хибним висновком, природним наслідком того, що відбулося так несподівано. Якась довга й димчаста волосинка зав'язла прямо в повітрі, начебто її приліпили саме до тіні, що зависла переді мною. За контуром згущеного сяйва заяскравіло щось, що подобало на пір'їнку. Довга пір'їнка, бридка й сірувата.

Ні! Я не смів зізнатися, що все те могло бути тільки неодмінною частиною моєї уяви. Безліч модуляційних звуків надихало бажання іти далі. Я чув щось подібне на відлуння кроків. Нервові судоми пройшли цілим тілом. Розлючений, я заперечував будь-яку сумнівну думку. Двоє чоловіків з'явилися біля дверей тієї, яку я не міг бачити. Були одягнені в дивні форми. Неземної синявості.

– Що, чорт візьми, тут відбувається? – майже викрикнув один із них.

Хоч я й не міг звільнитися від переконання, що в абиякій мірі повинен був втрутитися, волів залишатися стороннім, залишатися невидимим. Хоча й мене не мали в чім звинуватити, безсумнівно, згодом потрібно було б розповідати про те, чого я ніяк не міг зрозуміти. Свідок пережитого хаосу, я пізнавав тільки те, що виключно належало лишень моїй уяві.

– Що за чорт? Яку каверзу капостиш ти тут? настоював невідомий чоловік.

– Зарізана жінка, – нашорошив голос.

– Незважаючи на мій злющий лемент, усупереч моїм остраогам, питаю якомога ясно: у наших готелі?

– Саме там, де ви зараз зупинилися.

– Я не можу повірити в такі бредні. Пані, я настоюю, щоби ви заспокоїлися. Отямтеся, щоби могли вхопити, про що тут ідеться.

– У неї не було жодного одягу. Була покрита тільки ковдрою з пір'я. Її груди ще кровоточили, а волосся було металевого блиску.

Я тинявся, а потім відійшов непоміченим. Увійшов у ліфт. Підіймаючись, я старався позбутися непривітних станів. Мені було не по собі. Пригадуючи все те, що відбулося раніше, здавалося, що я починав ігнорувати навіть і саму дійсність. У приступі відчаю, мов уві сні з якого не запримічав жодного виходу, опинившись у холі другого поверху, скаламученим поглядом я шукав дверей зі знайомим номером. Звичайно, що місце, яке зараз потопало в жирнім сяйві, що ковзало в легку забрудненість, наводило на докучливі спогади. Наближаючись до її квартири, зображення з моїх помислів ставали все більш яснішими. Я намагався надати сенс кожній деталі. Старався знайти ті першорядні помилки, які б допомогли зрозуміти її занепокоєння та її одержимість. Але, незважаючи на обмаль подробиць, я не знаходив нічого виразного. «Помиляємося, коли не можемо прийняти те, чого не розуміємо», – згадував слова дружини. Очевидно, перш ніж повідомити про мою присутність, я знав: що б не відбулося, мені доведеться бути обачним.

Постукавши в двері, я почекав декілька секунд, але не отримав жодної відповіді.

– Це ж – я, Антон!

– Знаю, – урешті почув її вдосталь безрадінний голос. Відкрито.

Я увійшов.

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 241)

ФРОЙЛЕН ЛУІЗА РЕЙМАН

Четвер 12 грудня, 1929

Фройлен Луїза Рейман з великою увагою стелила на прасувальну дошку нову сукню з дорогої тканини, яку вона купила минулого літа в Мішкольці, коли їздила на термальні купелі разом зі своєю кращою подругою Марією Кохль. Наступного дня до замку мав прибути інженер Ганс, і хтозна, чи доля не... Але їй краще не робити жодних планів, побачить завтра, як і що, а тепер головне – підібрати найбільш підходящий туалет і відпочити як слід.

Набравши в рот води з порцелянової чашки з червоними маковими квітами і стиснувши губи, бризнула маленькими краплинами на бузкового кольору полотно, опісля мокрим кінчиком пальця попробувала, чи досить розжарена праска, і почала з великою увагою прасувати, ніби від цього залежала її доля, її майбуття...

Їй вже сповнилось тридцять два роки, але, як говорили люди, вона ще була непорочною дівкою.

Це, можливо, тому, що відлякувала потенційних женихів і залицьників своїм вічно похмурим обличчям та суворо-холодною натурою.

Знайшлося би досить і таких мужчин, котрі взяли б її заміж і такою похмурою, якою була, але фройлен Луїза Рейман належала до благородної нації і нізащо у світі не вийшла б заміж за мужчину з нешляхетного роду. Її жених мусить бути із шляхетним германським корінням, бо вона уважала, що германці належать до вищої раси.

У свої тридцять два роки фройлен Луїза була «кістлявою шкапою» без грама шарму – з блідим обличчям і загостреними рисами, запалими щоками, кривими зубами та конопляним волоссям, – окрім очей нічого привабливого в неї не було.

«Фройлен Луїза макогон, – ні циць, ні лиць, ні стегон», – насміхався з неї напівбожевільний Фріц, сільський свинопас, який присягав на всі свої качористі, що бачив її «зодягнуною голою», тобто якою привела її на світ мати, але і без цього не було важко здати собі справу, що у худорлявої німки немає ні грудей ні стегон.

Хоча працювала вчителькою, фройлен Луїза не могла похвалитись високим рівнем культури, навіть зразковою ученицею не була, зате мала гострий ум, говорила тільки тоді, коли треба було, і завжди мала слова при собі, через це її вважали інтелігентною. Вона завжди цікавилась новинами і не лізла в дружбу з будь-ким. Окрім Марії Кохль, ніхто не міг вважатись її подругою, а хлопці чомусь ніяковіли і соромились в її присутності.

Оставшись сиротою без матері, Луїза виросла під опікою свого батька, який працював листоношею, та незаміжніх сестер Герти та Фріди, які перетворили її дитинство у пекло. Тому скоро після смерті батька вона переселилася до Ронозсейку, де почала учителювати, а мешкала у замку.

– Більше не можу жити разом з оцими двома химерними примарами, – скаржилась Луїза своїй подрузі Марії.

Закінчивши прасувати сукню, фройлен Луїза приготувала собі чай з квітів акації, в який накапала з фіолетової пляшечки кілька крапель сиропу із зелених голівок маку, *paraver somniferum*, надіючись на спокійний сон.

Звідки було знати бідній Луїзі, що на неї чекає останній вічний її сон, який переведе її по той бік існування.

ПАН ЛІСНИК ШАНДОР ХОРТИК

Четвер 12 грудня, 1935

Пан лісник Шандор Хортик (він дуже вимагав, щоб називати його так, тому ми виконаємо його волю) приготувався тілом і душею до полювання, яке мало відбутися другого дня, у п'ятницю 13 грудня, – на день Святого Андрія за старим стилем, як святкували руснаки, що жили в тім краю, так само, як і його гарна коханка Ганна.

Як завжди напередодні такого великого свята, бо дні, в які він йшов на полювання, пан Шандор Хортик вважав найбільшими святами, він виконував справжній ритуал приготування зброї. По-перше,

мисливські рушниці мали бути добре вичищеними, і не с'як-так, а з великою відповідальністю, бо інакше це було б тільки марною тратою часу, або – сохрани Господи! – можна було подряпати ствол рушниці, і тоді...

Він вивчив техніку професійного чищення зброї від свого вуйка Йосипа, брата його матері, який в свою чергу, вивчив від свого батька. Професійне чищення зброї полягає в першу чергу в чищенні ствола. Рушницю треба розібрати до останнього гвинтика, після чого можна починати операцію. Для цього на столі перед паном лісником лежав цілий арсенал засобів, з яких на його думку, найважливішим був кручений металевий стрижень з прорізом на верхку, в який встромлявся пензлик. У стрижень можна було встромляти різні види щіток, з довгим чи коротшим, м'яким чи жорстким ворсом.

Пан лісник Хортик був щасливою та сповненою людиною. Більш не хотів нічого від життя. Йому подобались гарні жінки, коні та рушниці. Тут, в стайнях замку, було багато коней різних порід, але жодного з них не можна було зрівняти з його Ель

Бедаві, австрійської породи гафлінгер, про що часто сперечався зі старим садівником Каролем, котрий стверджував, що гафлінгер – це не австрійська, а італійська порода коней, так само як і авелінська. Насправді, походження цієї породи не могли чітко розмежувати навіть фахівці. Це, мабуть, тому, що кордони між Австрією та Італією неодноразово змінювалися протягом всієї історії, а тепер було б дуже важко сказати, до якої держави належить його красивий Ель Бедаві.

Пан лісник Хортик назвав його так після того, як почув легенду про те, що Людовик Заморський по-

дарував своєму синові коня, а той покращив породу через схрещення з однією зі східних порід. В 1868 році арабського жеребця Ель Бедаві було приведено в ці краї, і всі коні гафлінгерської породи вважаються його наслідниками. Арабське походження жеребця можна було впізнати через його тендітну і делікатну голову, на відміну від міцного і сильного тіла. Його голова була дуже елегантною – морда з гарно заокругленими ніздрами, вуха – чутливі до руху і бойової готовності, широкі та уважні очі. Із сильними плечима, пишним і добре розвинутим крупом.

Його грива і хвіст були, мабуть, довгими, як зазвичай, але будучи світло-жовтого кольору, пасували до рижості його тіла. Ель Бедаві був надійним конем, з терплячим і доброзичливим темпераментом.

Щодо другої пристрасті пана лісника Хорти то багато рум'янощок русначок, пухких угорок, а також і гарячих волошок з Свинного Потока, Берсани чи Петрови щасливо посміхались, пригадуючи його кохання. Але так само, як у першій пристрасті, всі ці жіночки разом не могли зрівнятися з його Ганною, вдовою Франциса Парафінчука, разом з якою керували портошанською лісопильнею. Після смерті Парафінчука пан лісник Хорти поділяв з його вдовою не тільки прибуток лісопильні, а й ліжко. Жодна з жінок, які пройшли крізь його ложе, не вміли задовольнити його тілесні бажання так, як це робила молода вдова. Саме тому він не хотів одружуватись з нею, бо жінка – не те, що коханка.

Лісопильня приносила йому великі прибутки – будучи єдиним лісником в тому краю, в лісі навіть гілка не сміла колихнутись без його дозволу.

«Хто рухається лісом без мого дозволу, рухається в останній раз!» – напівжартівливим голосом лякав пан лісник Хорти селян. Єдиною його проблемою було те, що колоди нагромаджувалися в лісопильні, а не вистачало робітників, щоб драчувати їх на дошки, і з рубанням лісу теж запізнився, бо лінів угорці не хотіли найматись працювати на лісопильні, волохи займались землеробством, а руснаки, хоч і чемні, «як дідько», йшли на заробітки по той бік Тиси.

І так думаючи то про рушниці, то про коней, то про коханок, пан лісник Хортик закінчив чистити мисливські рушниці.

Через кілька хвилин настінний годинник з маятником вибив північ, скоро після того в кімнаті пана лісника Хорти пролунав постріл.

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

ЧАСТИНА ДРУГА

- ІНТЕРМЕЦЦО -

...Мов відлуння гудка рівнянського поїзда, що прорізував вранішню тишу царини, щодня в'ючись до Сигота, везучи селян на ярмарки, а робітників на деревообробний комбінат, так минули роки великої сім'ї Петра Чорняка...

...Минула війна... Діти розбіглись по білому, але на той час туманному світу...

Василь Чорняк, правнук Петра Чорняка, вишколившись, як говорили про нього селяни з Федьцунського присілка, подався до Бухареста, щоб продовжити навчання у вузі... І так він, поступивши на філологічний факультет, став заглиблюватись в широку ріку літератури...

Одного дня, професор Іван Сучавський сказав Василеві: «Ану, давай напиши і ти щось на тему села, історії і... прочитаєш на нашій літстудії... може, щось вийде!.. Бо, як бачу – в тебе хист до розповіді...»

І...

...Редактор написав йому вже третього листа, вимагаючи надіслати збірку прози.

А з ним діялось щось незвичайне: ночами не стуляв очей, а коли його змагав сон, то прокидався, пробував впорядкувати сотні сторінок рукопису, що сном неспокою спали в шухляді старої шафи, і їм снівся ліс, з якого були зроблені аркуші паперу; снілось перо, нерозлучне зі словом, з душами і серцями людей, які схилитимуться над їх тайною.

«Столові свічки» тоненьким шовком закралися в думку слова, надрукованого на картонній коробці, що стояла на столику біля узголів'я. Запалена свічка горіла принишкло, її вогник гойдався осиковою тінню, розбризкуючи багно ночі, яке байдуже лежало в його переповненій книгами кімнаті, між вазонами з геранню, розмарином, фікусом. Вони зимували на підвіконні, зеленим сном заглиблюючись в себе і поринаючи в темряву ночі, а

вдень незримо напувалися світлом, набираючи сили для нової ночі.

Вже третій день і третя ніч минули. В його кімнаті панувала тиша.

Думки все злинали кудись-то, білими метелеками кружляли у ще не збагненному, не висловленому. Рука тремтіла над столом з рукописами, немов дрижачий подих коханої, що спала поруч, блукаючи в подвійній казці існування. Не писалося, можливо, і тому, що, заглянувши в коробку, побачив, що там білим сном лежала тільки одна коротенька білолиця свічка.

«Запалити й цю? – подумав. – Ні, бо не вистачить... Може, дадуть струм. Хоча не віриться...»

Підняв руку, провів пальцями по скронях, мов би хотів приборкати думки, що намагалися птахами випурхнути з голови. Пригадалася розмова зі священником Мачокою з Бистрого тиждень тому в автобусі, як повертався з міста: «Зима змінює структуру нашого організму, як структуру глини, каменю», – сказав співрозмовник. Тоді в його душі почала зароджуватись поема про зиму. Бачив перед собою все убране в білому – чисте, неймовірне. Шаленою грою під подихом вітру спускалися на землю пухнасті сніжинки, зливаючись з безмежним білим покривалом. Довкола – безмежна пелена тиші, а серед неї він, він наодинці тільки з білим сном вічності. Десь вичитав, що зміни сонця, місяця, зірок, ночі, дня мають тісний зв'язок з нашою кров'ю, яка таємно спілкується з ними, щохвилино перемелюючи нас, а це – одвічна кара людини. Того вечора він написав поему «Осерцена зима», з якої запам'ятав кілька уривків: «Білість зими – це і берези, і пушистий сніг в душі зими. Білість непростору між нами і осінню, і зимою стоїть білосніжним деревом, починається з тихого ока зими; лють, яка визимувалася у зав'язі білості, б'є на спогад людськими червоними серцями, бере-зовою думкою, бо в годину люті білої зими народжувались океани почуттів. Білогруде поле завихрилось, затанцювало, заридало: «Серця, ходіть в танок у моєму царстві!..» Вони йшли,

взявши одне одного за невласне серце. Заграла музика в криницях почуттів. Вони стали єдиним ніжним серцем. Поле кружляло, мов дівчина в танку непорочному. Серця осерцювались. А небо блакитно плакало, піднявши над світом свій капелюх непорочного безмежжя...

Далі нитка пам'яті почала тоншати, а потім враз обірвалася. Запалив другу свічку. Почав пригадувати інші рядки поеми, але погляд упав на рукопис. Рука, кидаючи жовто-сіру тін, котиком забігала по паперу, щось подописувала, але душа і далі непокоїлась, старалася щось підказати.

Біля глечика, над яким витанцьовувало життя свічки, лежала книжка. Він почав читати її ще в серпні, йому подобалось читати вечорами, коли все у селі стихне, кохана засне в ліжку дитячим сном, і ніхто не заглядає в його хату-думку. Але останнім часом книжка лежала нерозгорнутою. Тепер узяв її, прочитавши кілька рядків з нової сторінки, поклав книжку на столик. Не читалося. Притягнув до себе купу газет. Перегорнув одну, другу... Знову взяв ручку. При слабому світлі свічки з підсвідомості виринали думки, зосереджувались й оживали на папері.

«Спи, кохана, спи», – сказав він їй, коли вона прокинулася й запитала: «Не спиш?». «Ні, не сплю», – відповів, і рука знову побігла в світ думок, сховалася за словами, викочуючи смисли, як діти викочують кеглі снігу для снігової баби. Почав непокоїти сон, тягнучи за руку свою круговерть. Погасив свічку і ліг біля коханої. В кутку кімнати цокотів годинник. Тиша ночі тулила все ближче до свого серця хвилини тверезості, і невдовзі він поринув у сон, мов у теплу воду. Тіло стало легшим, порівнялося з інертністю і весняним

вітром поплило в забуття. Згодом на хвилюк знову виринуло з тієї води і знову пірнуло аж до дна, де мерехтіли невеличкі світлинки, які то загорались, то притухали.

Він опинився в грайливому мерехтінні придорожного світла, де вирізнялися два кольори – білий і чорний. Пішов на ті кольори. Звідкілясь долинали голоси, стукіт копит, гудіння літака.

Хотілося крикнути. Але думка про наслідки крику жахала його. Будучи самотнім, він перелякано озирався. На щоках і чолі виступив піт, мов краплини літнього дощу. Відчув його й витер рукавом. Хотілося кричати, але щось туго стиснуло йому горло, не даючи вимовити слова, ані словечка... На мить затамував утомлений подих. Прислухаючись, заплющив очі, здригнувся всім тілом... По крутій асфальтовій дорозі, що мотузком вилась на кількасот метрів від берега, в сліпим мерехтінні світла, закидаючи гривами, бігло двоє коней...

Їхня погоня здавалася двома нерівними нерозлучними тіннями.

В грайливому мерехтінні придорожного світла вирізнялися дві ледь помітні тіні: біла і чорна. Відлуння стукоту копит зростало, мов гудіння паровоза, приближалося, набираючи швидкості.

Морські хвилі горою вдарили в крутий, замучений хвилями берег.

Усе здавалось нерозлучним, бурхливим, страшним.

Враз із протилежної сторони, десь з-за повороту, освітлюючи дорогу двома великими фарами, появився грузовик.

Він наближався з великою швидкістю, страшенно гуркотючи. А коні продовжували свій шалений біг, незважаючи на гуркіт автомашини і на її раптову появу.

Ось і поворот. Крутий. Праворуч його, де вирувало бурхливе море, омиваючи стрімкий скелястий берег. А ліворуч – висока глиняна стіна, вилізана морськими водами.

Машина наближається... Коні шалено мчаться і...

...Уже-таки поворот, безвихідний крутий і скелястий ...

...Якщо водій не спинить грузовика, то все... кінець...

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З СТАРОДАВНЬОЇ СКАРБНИЦІ КРИНИЦЯ З-ПІД КАМЕНЯ

На весь присілок Бабичове немає такого саду, як у вуйка Росолюка.

– Такого саду май рар (найрідше), – хвалився часто вуйко, бо в його саду кожне деревце мало свою історію – від молодих черешеньок-майовок (що дозрівають у травні), яких вуйко купив у Петрові на базарі, до груші цукрянки, яку приніс пішки аж із самої Борші. – А такої яблуні-розмарянки не найдеш на цілий Мараморіш, бо єм приніс прищепу аж із самої Сербії, а такої, як, ади, сеся, не знаю, чи є в Романії – сибірянка. Жид Рувим приніс прищепу аж із Сибірії, коли вернувса дому поза войнов. Було і у него у керті (саду), але забравса у Паластину, керт продав, а яблуні пропали. Шкода, бо дуже файний керт мав, – зітхає вуйко. – Бог, коли зліпив чоловіка із клеянки (глини) та посадив 'го серед керту, ото так гія аби жив чоловік мижи деревами та радувавса і хвалив Бога, але проклята Єва та й гадина скусили чоловіка... А я собі туй поправді, як у райському керту: припочіну у холодку, ізім грушку, вадь ябличко, нап'юса студеної водички, звернуса та слухаю, як щебечут потятка.

– А, правда, що взимку вода у вашій криниці не мерзне? – питаю вуйка.

– Ні, дитино, не мерзне, бо есе вода теплиця, – уліті студена, што аж вилиці скіплют, а у зимі тепла, што аж пара іде з неї, але сесе не моя криниця, я купив поле уд одного льопака. Криниця уже була укопана, а кулько казок про сесю криницю, але ти, бізуно, не знаєш, хто ото є льопаки?

– Не знаю, вуйку, – відповідаю. Я й сама мала намір запитати його, але спочатку хотіла почути казки про криницю.

– Ге, та удки тобі знати, ти ще молода. Льопаки – ото люди, што жиют у Полянні (Вишавській Долині), так ми їм казали давно, льопаки, а они нам: гіг'аси, бо давно на полонині істрітилиса два учарі та зачали вадитиса, а далі до буйки:

«Як тобов раз льопну, та са не узбераєш!» – каже учарь із Поляни.

«Доки ти мнов льопнеш, я тобов гіг'ну, што тя у землю наб'ю дов гашника!» – розрети́вса і наш учарь.

Та так уд того часу ми їм кажеме льопаки, а они нам гіг'аси.

– А, розкажіт, вуйку, про криницю! – попросила я його.

– Га, хто знає, ци ото правда?.. А, може, й правда... Одні кажут, што давно, ще перед корели, бо коли напала корела на село та угибло зараз май бурше, як пувсела, туй дес недалеко жила одна бідна одовиця із малим хлопцем Дьоканчіком. У тот час дуже тяжко було за воду, як і тепер, ади у літі люди аж із долу, із села ходять суди із повозками за водов, а тогди не було тої криниці, та люди ходили, коли са усунит потук Ронішора, ішли аж на Герен за водов. Копали бідолахи криниці та колодяці, але пусто. Кажут, што оден чоловік шукав воду – копав криницю, то туй, то там, доки не натрафив на котел із червонцями, та так са замуг, што аж у Сиготі собі купив двур, бо ото скоро було поза гайдуками (опришками). Поза тим на людей напало шукати комори (скарби), та ходили коплучі лісами, як ошилені, але не було чути, аби хтос найшов комору.

А одного разу малому Дьоканчікови приснивса Пінтя Добош. Так тогди люди казали, бо не знали добре. Пінтя ото був волошин, копітан, утік із войська, та са учинив гайдук. Гріґоре Пінтя, кажут му ще і Пінтя Вітязул (хоробрий). А Довбуш, ото був Олекса Довбуш, наш руский опришок, гуцул, але люди збили обі імня у одно та так казали і одному, і другому – Пінтя Добош. Пробудивса малий Дьоканчік та каже мамі своєю: «Ой, мамуко, я снів Пінтю Добоша, казав ми, што там, пуд тов великов плитов, што серед толоки запрятане золото».

«Сон – пердон!» – махнула руков одовиця.

А у нуч над другов п'ятнищев, бо ото єму са приснив сон уночі над п'ятнищев, ще каже своєю мамі: «Но, іще ми са приснив Добош Пінтя та казав, што пуд плитов на толоці запрятане золото».

«Абес нікому не казав таке, бо зачнут люди копати. Та не найдут нічо, та тя проклянут, вадь ще

наб'ют добре!» – запудила го мати.

Аж туй над третю п'ятницю малий наново: «Мамо, іще єм снів Добоша, та усе ото ми казав, што пуд плитов є золото».

Но, тогди єго мама ізубраласа, пушла до попа та каже так і так: «Ади, пане наміснику, муй малий уже у третій раз над п'ятнищев сніє Пінтю Добоша, а тот му каже, што на толоці пуд каменем запрятане золото».

Пуп подумав, подумав, а удтак ізкликав куратору та їм каже так і так: «Малому Дьоканчікови уже у третій раз над п'ятнищев приснивса Пінтя Добош, та му усе каже, што на толоці пуд плитов є закопане золото, што кажете, чесні куратори, на сесе діло?»

«Та малий, може, бреше», – каже один.

«У дитини чіста душа без гріха, хто знає, ци не є правда», – каже другий.

«А, як снів аж три рази тот самий сон, ото знак велекий, не фіґлі», – указав май старший із куратору.

Та удтак са договорили, аби копали, але крадьки, як найдут золото, аби не забрали уд них пляші. А золота одну часть дадут одовиці, а решту на церковні келшиґи, бо давно чесні були люди, не як тепер стребили би оден одного за крихутку золота. Три ночі копали куратори із попом пуд плитов, на толоці, а на третій заранок у ямі пуд плитов штос заблищало при місяцеві.

«Золото!» – закрічали куратори, раді.

А пуп придививса май добре та каже:

«Ми найшли май дороге діло, як золото, ми найшли воду!»

І так уд тогди сес усий край має воду. Але скоро потому один жид пудкупив нотариша, а тот му удпродал сесю дарабу толоки зовсім із кринищев, хоть ото була, як казали тогди, царска земля. А жид жидом, заклав город, та не пускав людей брати води, а й мусіли іти му удробляти за воду, по день, або хто мав маржину, і по два дни на гуд. Але скоро поза тим зависивса жид, бо мав гондю, а злодії му обукрали усю марфу та й гроші, та са зависив. А удтак, не знаю, як там осівса тот льопак, уд котрого я купив землю. Мав бурдей у земни укопаний та уліті пас маржину на толоці.

Сесе одна казка, а старий Пинтиш казав ми другу, ще май давню, што чув єй уд свого діда Івана Кресала. Хто знає, коли ото було, бо ледве старого Пинтиша згадуют старі люди. Та Пинтиш казав, што колис були два браття, але не наші, а якіс темничарі, што копали суль на Коштели у окні, може, були

волохи, а, може, турки, вадь мадяри. Бо там дуже усякого фелю народу було. Та оти браття утекли уд пана, украли коні та утекли, жили лісами, як опришки. Крали уд людей, што могли, але тільки аби мали істи, не розбивали, як другі злодії. Та оден із них раз надбилів на толоку, а там найшов колибу із ватагом у ній, та каже тому: «Дай ми сего барана, абих го зарізає, бо, ади, іде зима, та не маю што істи».

Прокопів П. «Вівчар»

«Не годен єм ти дати барана, бо не є муй, ади, даю ти бербеницю бриндзі».

А тот ні та ні, лиш: «Дай ми барана, та дай ми барана!» І так зачалиса гиршкати, тот із загоряча утяг піштоль, бо мав і зброю коло себе, та застрілив ватага. Та на єго біду надийшов і єго брат та звідує:

«Зашто єс пролив невнинну кров, чім ти завинив сес руснак?»

«Та, ади, – каже, – не хотів ми дати барана».

«А ти за одного барана єс убив чоловіка, но, уд нині ти міні не брат!» – та узяв го та заязав до явора, а сам переказав, аби старші, пуліція вадь жандарі, яка вже тогди була команда, ішли за ним, бо убив чоловіка. А тот ревав та просив го, аби го роз'язав, вадь аби го убив.

«Я не пудойму руку на брата, але сокотялу мусиш дати, неборе, бо так Бог лишив на світі закон – душу за душу».

Так оставса тот та ревав цілу нуч, а рано, коли го арештували, із пуд плити, што була коло явора, потекла вода, як бих казав, тільки наревав, што са учинив зворик із водов, а люди удтак укопали криницю. А хто знає, кулько у тум правди, бо люди люблять казковати про усяке, але головне є, што, ади, мают воду, усий край має воду.

Дитяча сторінка

Юрій ШКРУМЕЛЯК

Я ДИТИНА УКРАЇНСЬКА

Я дитина українська,
Українського роду,
Українці – то є назва
Славного роду.

Україна – то край славний,
Аж по Чорне Море,
Україна – то лан пишній
І степи і гори.

І як мені України
Щиро не кохати?
Мене ненька по-українські
Вчила розмовляти.

І як мені України
Щиро не любити?
Мене вчили по - українські
Господа молити.

За свій рідний край і нарід
Я Господа молю:
Зішли, Боже, Україні
І щастя і долю!

М. ГРИНЧУК

ПІСНЯ ПРО УКРАЇНУ

Дівчина-калина
В білому віночку
Вийшла із хатини,
Стала на горбочку.

А як заспівала
Солов'їно-дзвінко –
В лісі розстеляла
Килими з барвінку.

Золотила ниву,
Голубила небо,
Дітвору щасливу
Кликала до себе.

Кличе всіх щоднини
До краси і згоди
Пісня України,
Що єдна народи.

І. ТУЧАК

МАЛЕНЬКА ВКРАЇНОЧКА

А я дівчинка маленька,
Україна – моя ненька...
Край Карпатський – батько мій –
Любий сердцю, дорогий.

В мене стрічка у косичці,
Файні квіти на спідничці,
З гір водичка у відерці,
А Українонька у сердці.

Через річку, через поле
Я піду по стежці в гори
І смерічці заспіваю,
Як я землю цю кохаю.

Хай почує спів мій пташка
І замріяна ромашка,
І усі карпатські села,
Бо щаслива я й весела.

О. ЛУПІЙ

ЯК ТИ ЛЮБИШ УКРАЇНУ

– Як ти любиш Україну,
Мій маленький друже?
– Нашу рідну Україну
Люблю дуже, дуже!

– З Україною нікого
В світі не боюся.
І щоранку я до Бога
За неї молюся.

Щоб була щаслива, дуже,
Щоб була багата.
Я люблю її так дуже,
Як маму і тата.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

«ТА ЩО АЖ ПОМЕР...»

(Із циклу «Спогади про побратимів»)

Михайла Небиляка знали і любили зараз чи не всі митці Мараморощини – від прозаїків, поетів та журналістів до художників та відомих скульпторів європейського гатунку, як Міхай Олос, чи Йон Міхай Бородій, котрий кожного разу, коли зустрічався з Небиляком запрошував його до ресторану, а після кількох випитих пляшок вина вилізав на стілець, мабуть, через те, що був низького зросту, і горланив на весь зал Небилякові поезії, які знав на пам'ять.

Одного разу, зустрівшись зі своїм давнім колегою, який займав високу посаду в культурному повітовому проводі Румунської Комуністичної партії, Йон Бородій познайомив його з Небиляком.

– Васіле Беціву (п'яниця), – представився високоповажний товариш.

– Міхай Водка, – потис йому руку Михайло Небиляк, думаючи, що той глузує з нього.

– А звідки ви будете? – запитав той.

– З української Рони, – перейшов на серйозний тон Небиляк.

– А, так ви ж односельчанин з відомим поетом Небиляком, – зрадів товариш Беціву.

Багато з марамороських письменників, часто плутали Михайла Небиляка з Павлом Романюком, або навпаки.

І так одного разу, після того як Михайло Небиляк відійшов у вічність, Павла Романюка запросили баямарські побратими по перу читати на їхній літстудії.

Один з відомих поетів, не буду називати його імені, який ходив вічно напівп'яний, витріщив очі на Романюка і пошепки запитав:

– Ти ж не помер? В газеті писали що...

– Як ні? Помер!

Бідний богем, перехрестився, випив зо три ковтки рому і продовжив зі страхом:

– Ну і як?...

– Як, що? – ледь стримував сміх Романюк.

– Як будеш читати, коли ти помер?...

– Та що аж помер, хіба поет, як помре, вже не має права читати?...

– нібито розсердився Романюк.

– Чарку рому? – запропонував той, щоб задобрити його.

– Рому не маю права, я ж помер.

– Гм, читати має право, а пити ні, чорт забори таке діло, я не помру нізащо в світі!

(Павло Романюк не знає ні тепер, чи той сприйняв його серйозно, чи тільки увійшов в його гру).

* * *

Перепілка в житті – радість.
В пшеницях волошки – смуток.
Ворон з ріль – печаль.
Гей, ти, коню, вибий іскру!
Вибий іскру! Кинь утому!
На звороті, на крутому,
Нам не личить жаль.

Погоріла синь – на грози.
Посмутніла даль – на сльози.
Миготить – на кров.
Друже, друже! Геть з журбою!
Народились ми для бою.
Нам іти разом з тобою
Прирекла л ю б о в.

Млою ворог? – В блискавицю!
Хто суддею? – В грізну крицю!
Щоб на світ благословиться,
Став наш день і час.

По боях і клекотінні
Встане день в яснім цвітінні.
І прийдешині покоління
Пригадають нас.

Перепілка в житті – ніжність.
В пшеницях волошки – д у м а.
Мак червоний – кров.
Друже, друже! Геть з журбою!
Народились ми для бою.
Нам іти разом з тобою
Прирекла любов.

Іван БАГРЯНИЙ

